la, že jeden obrázkový týdeník nabídl mladému fotografovi, že ho zaměstná ve svém proslaveném týmu. Byla to šance, o níž se mu ani nezdálo.
Šel oznámit Lauře, že odchází od novin.
„Je to tak lepší," řekla. „Byla jsem připravena, že odejdu, že toho povolání nechám."
„Nezbylo nic jiného, než abychom se rozloučili, když tamto nepomohlo."
Laura se kousla do rtů a potřásla hlavou.
„Zlý sen skončil," řekl Charlie. „Hodně štěstí."
„Slib mi, že o tom nikomu neřekneš."
„Možná, že to nikdy nebylo. Byla to pravděpodobně jen nešťastná shoda náhod."
„Vždyť dobře víš, že ne."
Odešel a říkal si, že nyní ten pokus — ano, dalo se říci pokus — je přerušen, a on se pravdu už nikdy nedoví. A nedávno tu věc zamotalo druhé tajemství, právě tak neřešitelné. Skutečně se mu Laura oddala jen proto, aby zahnala zlou moc? Vždyť se zdálo, že to myslí upřímně a dokonce i opravdu plakala. Ale vzpomínka na jejich noc potřebovala sama svoji pravdu a Charlie si říkal, zdali tím Laura nechtěla zakrýt svou chuť, svou touhu, svůj rozmar.

Přeložila Jana Petrová
© Editions Gallimard, 1977

VOLKER BRAUN O POEZII

Socialistickou poezii lze tvořit za předpokladu, že se bude chápat jako cosi, co se musí tvořit jako celek, a nebude se z nedorozumění rozpolcovat na obsah a formu, což jsou abstrakce měšťanského původu; a ty přece nemohou materiálu, se kterým my pracujeme, vtiskovat svou podobu. A lze ji tvořit za předpokladu, že se nespokojíme jen s tímhle konstatováním. Soužití nás všech se přece postupně od základu mění. Na cestě, po níž se ubírá, jsou rozpory, nouzové situace, nebezpečí. Že budeme konstatovat obecný pokrok, tím ještě ničeho nedosáhneme, neustále se přece na nás kladou požadavky jako na lidi uvažující, neúplatné, měnící svět. Náš básnický vesmír, to je přece nepřestajné úsilí každého z nás o toho druhého.

Politická poezie až po naše socialistické časy byla v podstatě chválou panujících. *Jenže už za imperialismu jsou* panovníci *nastrčené, vyměnitelné figurky. A* „panovníků" *za socialismu je příliš mnoho, aby bylo lze jednotlivce mezi nimi, jakkoli exponované, jakkoli velebit. (Ano, oč jsou exponovanější, o to méně je dokonce na místě vzdavat jim chválu.) Óda dnes vyžaduje jinou než nějakou dvornou strukturu: může se zdařit jenom jako operativní a kritická (tedy zaujatá) báseň; musí hodnotit* společnost, *jíž se člověk poměřuje; protože už není poměřován sám sebou. Chvála, jakou dnes musí poezie udílet, se vyčerpává něčím naprosto jiným než chvalozpěvem: totiž odkrýváním možností; a adresovat je ji nutno mnohým, nikoliv jednomu.*

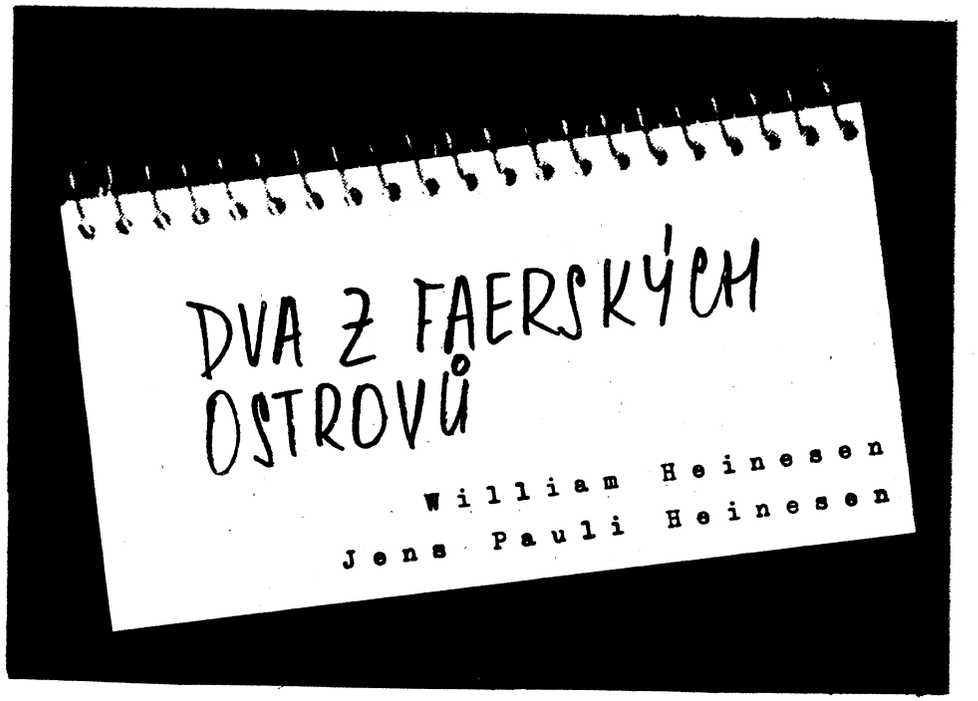

Prvního z nich už známe. Tři romány *Williama Heinesena* byly přeloženy do češtiny a staly se u nás klasickou severskou četbou: Na severu ostrov září (Noatun, 1938), Černý kotel (Den sorte gryde, 1949) a Ztracení muzikanti (De fortabte spillemænd, 1950). Na jeho skvělý historický román z 17. století Velká naděje (Det gode håb, 1946) máme snad — naději také v českém překladu. Mohli jsme si přečíst i jednu sbírku povídek, Gamalielova posedlost (Gamaliels besættelse, 1960).
Proč tedy opět William Heinesen? Proto, že jakýkoliv pokus prezentovat současnou faerskou literaturu se bez něho nemůže obejít. Je stále nejlepší a svým uměním dokázal říci o Faerských ostrovech vše a o tajemství života téměř vše. Je starý bez čtrnácti dnů jako naše století, leč moudřejší. Už přes třicet let bydlí v červeném dřevěném domku na svahu nad hlavním městem ostrovů Thorshavnem a dívá se — pokud není mlha — na toto městečko „na konci světa" a spřádá o něm ze vzpomínek a z veliké básnické imaginace své fabule. Ctí humanistické poslání člověka, a jakkoliv fantastičnost a bizarnost v jeho příbězích vyvěrají ze specifických životních podmínek ostrovanů v severním Atlantiku, Heinesenův bojovný a společensky podmíněný humanismus tvoří spojovací most ke čtenáři kdekoliv a jeho knihy čteme jako elementární mýty o člověku vůbec.
Heinesen původně začínal jako lyrik (v letech 1921 až 1930 vydal čtyři básnické sbírky), je výborný hudebník (mj. komponuje) a neméně výborný malíř (v roce jeho osmdesátin byla v jeho vlasti vydána líbezná kniha reprodukcí jeho obrazů, kreseb, ilustrací a vystřihovánek) a vlákna všech těchto dovedností vcházejí a prolínají se v uměleckém cítění romanopisce a povídkáře. Povídky vydal Heinesen v několika sbírkách a naše dvě jsme převzali z výboru Povídky z Thorshavnu (Fortaellinger fra Thorshavn, 1973). Neznám z literatury případ, kdy by tak malá lokalita, jakou je toto městečko a několik ještě menších na Faerských ostrovech, poskytla jedinému umělci tolik inspirace. A zdá se, že inspirace nevysychající, jak dosvědčují Heinesenovy poslední dvě knihy, román Věž na konci světa (Tårnet ved verdens ende, 1976) a novely Ať se zde tančí (Her skal danses, 1980). William Heinesen se narodil, vyrostl a žije v Thorshavnu, nikdy nehledal inspiraci jinde, nicméně vždycky psal a píše dánsky. Jeho matka byla Dánka a mateřština dánština. A jeho literární jazyk má takové bohatství nuancí, jaké málokdy

William Heinesen

Jens Pauli Heinesen

shledáme i u spisovatelů z Dánska. A už vůbec ne u spisovatelů, píšících faersky.

Faerština je bezpochyby problém, s kterým se musel vypořádat náš druhý autor, *Jens Pauli Heinesen*, vzdálený příbuzný Williamův. (Ale pozor: třebaže je Faeřanů pouze čtyřicet tisíc, neznamená tahle shoda příjmení, že všichni pocházejí ze stejného praotce Heinesena. O norském osídlení ostrovů v 9. století a o nejstarších dějinách víme poměrně dost ze staroislandských ság.)

Jens Pauli se narodil v roce 1932 na ostrově Vágar v rodině sedláka, a ačkoliv je dnes už padesátník, je představitelem mladé faerské literatury, která vyrostla již z podstatně jiných podmínek. Po druhé válce, za níž byly ostrovy obsazeny Angličany, se nejen nepoměrně zvýšil materiální standard Faeřanů (vysoká konjunktura rybolovu za války), ale vyřešil se i jejich vztah k Dánsku (autonomií v roce 1948) a tím i otázka oficiálního jazyka. Generace Jense Pauliho chodila už do školy s faerským vyučovacím jazykem, a přestože je nadále dvojjazyčná, bylo pro ni přirozenou věcí národní prestiže užívat v literární tvorbě faerštinu. Měla samozřejmě předchůdce. Po čtyřstaleté totální hegemonii dánštiny začaly v druhé polovině minulého století pokusy o vytvoření spisovné faerštiny a o její literární užití. Generace Heinesena staršího měla vedle spisovatelů píšících dánsky už i několik důsledně faerských, z nichž Hedin Brú (nar. 1901) je nejpřekládanější. Tito autoři svůj umělecký jazyk tvořili takříkajíc v procesu tvorby a jejich výsledky jsou úctyhodné, nikoliv však bez problémů v rozsahu slovní zásoby. Dnešní faerština osciluje mezi silným tlakem dánštiny, mimo jiné ze spotřební literatury, a vlastní vyhraněnou tendencí k purismu v gramatice a lexiku. Zanedbatelné nejsou v tak nepočetné jazykové oblasti problémy vydavatelské. Faeřani mají jedno maličké nakladatelství, mimochodem z převážné části dotované mecenášským faerským podnikatelem, jenž zbohatl na dovozu ledniček.

Literární aktivita Jense Pauliho Heinesena, tedy reprezentanta mladší generace faerských spisovatelů, je na tomto pozadí obdivuhodná a nesporně slouží jako precedens pro generaci třetí, která je na pochodu. Jens Pauli, původně učitel, je od roku 1971 dokonce jediným faerským spisovatelem, který se literatuře věnuje cele (vydělává manželka), a je daleko nejproduktivnější. Vydal řadu povídkových sbírek (debut v roce 1953 tímto žánrem), publikuje v časopisech básně, píše satiry i rozsáhlé společenskokritické romány a je autorem první faerské moderní divadelní hry. Dovede vynalézavě skloubit minulé kulturní hodnoty národa se současností; ve svém nejpozoruhodnějším románu například zpracovává motiv z nejrozšířenější staré faerské balady o Sigurdovi a zasazuje ho do současnosti. Zatím se mu nejlépe daří vystihnout přechod starobylé faerské společnosti v moderní. Z tohoto okruhu jsou i naše dvě ukázky ze sbírky Host (Gestur, 1967). *HK*

William Heinesen

DON JUAN NA FAERSKÝCH OSTROVECH

Don Juan má nejen u žen štěstí,
ale umí je též udělat šťastné — a nešťastné,
což ony kupodivu právě chtějí,
a byla by to špatná žena, jež by si nepřála
být nešťastná za to, že aspoň jedenkrát
byla šťastná s Donem Juanem.

Søren Kierkegaard

1

Dějiště událostí, o kterých tu bude řeč, je prakticky vymazáno z povrchu zemského, jako by je zničilo zemětřesení nebo jiná přírodní katastrofa. A přece měla ona převratná proměna příčiny nanejvýš pokojné, ba radostné, totiž zbudování velmi potřebného přístavu s molem a přistávacími hrázemi. V místech, kde se nyní rozkládá toto moderní přístaviště a nábřeží se skladišti a kancelářskými budovami, býval dříve kamenný masív, který se z jihu zařezával do otevřeného moře a tvořil mys, zvaný Stangenæs. Široký a holý skalnatý hřbet, jejž na východě korunovaly staré valy a poprsní hradby pevnosti Skansenu, se výborně hodil k sušení ryb. Tady míval konzul Preisler své sušírny a zásobárny ryb, a na Stangenæsu stála jeho varna rybího tuku, nízký kamenný domek s větry ošlehanou drnovou střechou a s učouzeným komínem na konci lomenice.

Podivným místem plným protikladů bývala tato rybí varna, v zimě pustá, šerá a ponurá, vystavená větrům a nečasu, kdežto v létě se proměnila v takřka živoucí bytost, kypící horkým dechem, bublavým životem, mastnými parami a ostrými pachy, a povětšinou obklopenou mračnem vřískajících ptáků.

Rybí tuk je zvláštní věc: dar slunce všemu živému ve slaném moři, nezbytný ferment, jenž posiluje a dává teplo všem organismům v studené vodě. Zázračný elixír i pro člověka. Nicméně milován pouze nepatrným počtem dítek moře kolem severního polárního kruhu. Pod jižnějším nebem předmět nevysvětlitelného odporu, jenž dovede u lidí vyvolat pitvorné grimasy při pouhém pomyšlení na tuto tekutinu.

Už u nás, obyvatel subarktických Faerských ostrovů, se vyznačuje vztah k rybímu tuku jistou pachutí, přinejmenším ambivalencí, kolísající mezi láskou a nenávistí a ne nepodobnou pocitům, mezi něž mnozí zahrnují také jevy sexuální. Vůbec tu zřejmě panuje jakási skrytá souvislost mezi rybím tukem a sexem, a příklady toho uvidíme v následujícím vyprávění o Malťanovi, o podivuhodném svůdci žen, jenž právě tady, ve varně rybího tuku na Stanganæsu, měl svůj pevný hrad a zažil svůj neodvratný pád.

2

Malťan zemřel pět let před mým narozením a já jsem ho nejprve poznal coby strašidelný přízrak. Za jasných měsíčních nocí v zimě, kdy se rybárna tyčila černá a vyhaslá na pustém skalnatém jazyku, bylo možno zahlédnout jeho tvář v maličkém, vysoko posazeném okénku, obráceném směrem na pevninu. Měl-li člověk obzvláštní štěstí, zaslechl i jeho zpěv a tlumenou hru na citeru — zvláštní, tesklivou hudbu, jakou dovedou tlumočit pouze duše zatracenců ve své nekonečné samotě a kajícném pokání.

Jako duch, zbavený navěky klidu a míru, měl Malťan rovněž ve zvyku potulovat se neviditelný po okolí a projevovat se všelikým nevysvětlitelným způsobem. Ještě po smrti měl neodolatelnou moc nad některými ženami. Tak prý jedno rybářské děvče jménem Laura ho ještě v roce 1914 „nad sebou pocítilo" na Preislerově rybí sušírně, dokonce za jasného dne, a upadlo do slastných mdlob.

Malťan se pochopitelně zjevoval lidem také ve snu, a to mohu potvrdit i já, neboť po dlouhou dobu patřil k první galerii postav, které mi v dětství rušily noční klid. V aréně mých snů patřil však spíše k mírumilovným aktérům. Byl sice černý a ponurý a páchl po žluklých rybích vnitřnotech a jiném neřádstvu, ale držíval se povětšinou skromně v pozadí, schýlen pod jhem neodpykatelného hříchu a hanby — s výjimkou těch příležitostí, kdy se ukazoval ve společnosti šílené Mathey a kdy se tato dvě strašidla dostala do křížku a pokoušela se vzájemně ze sebe vyklepat duši. Šílená Mathea byla jedním z mých nejhorších nočních trýznitelů. Lze si sotva představit hrůznější bytost než tuto Medúzu s mdlýma rybíma očima a s hlavou ostříhanou ke kořínkům vlasů. Za svého pozemského života byla tak posedlá šílenstvím, že jí obec musela postavit malou chatrč, kde pak žila sama se svou nebezpečnou zuřivostí. Tato chatrč, umístěná na malé plošině ve skále pod západní baštou Skansenu, sloužila po její smrti k uskladnění třaskavin a nesla varovnou tabulku s nápisem *Dynamit*. Jednoho krásného jitra byla Mathea nalezena ve své chatrči zardoušená. A právě toho neblahého jitra se stalo, že Malťan zmizel na moři. K těmto bouřlivým událostem se však vrátíme, až nadejde čas.

3

Když jsem byl v pubertě, začal se můj zájem o Malťana projevovat novým způsobem. Někteří moji kamarádi uměli vypravovat fantastické věci o prostopášnostech, které se dály ve varně rybího tuku za času Malťanových. Zvláště syn činovníka církevní misie a varmistra Kristoffera Stoffa, který vypomáhal svému otci v rybárně a ustavičně silně páchl rybím tukem, byl na tomto poli dobře zpraven a nikterak se nevyhýbal podrobnému líčení věcných detailů, nad nimiž vstávaly vlasy. Podle Stoffova tvrzení měl Malťan obzvláště zálibu v tom, že své oběti nejprve vyválel v sedlině z rybího tuku, čímž se staly slizké a kluzké jako ryby. Jednu dívku, která se zaboha nechtěla nechat vyválet, prostě hodil do kotle, jehož obsah nebyl při té příležitosti naštěstí ve varu, nýbrž byl jen mírně zahřátý, a poté skočil do břečky z rybích jater sám a ukojil na dívce své nezřízené choutky přímo tam.

Dívky se v takovéhle vlažné břečce chovaly zvlášť nevázaně, tvrdil Stoffa, vřeštěly a mrskaly sebou jako čarodějky v čarodějné masti, a některé z nich se po této Malťanově lekci už nikdy nevzpamatovaly a dožily zbytek života v hříchu a jako divošky. Záchrana jim kynula jedině tehdy, když přestoupily k církevní misii a nechaly se vymáchat v krvi Beránkově.

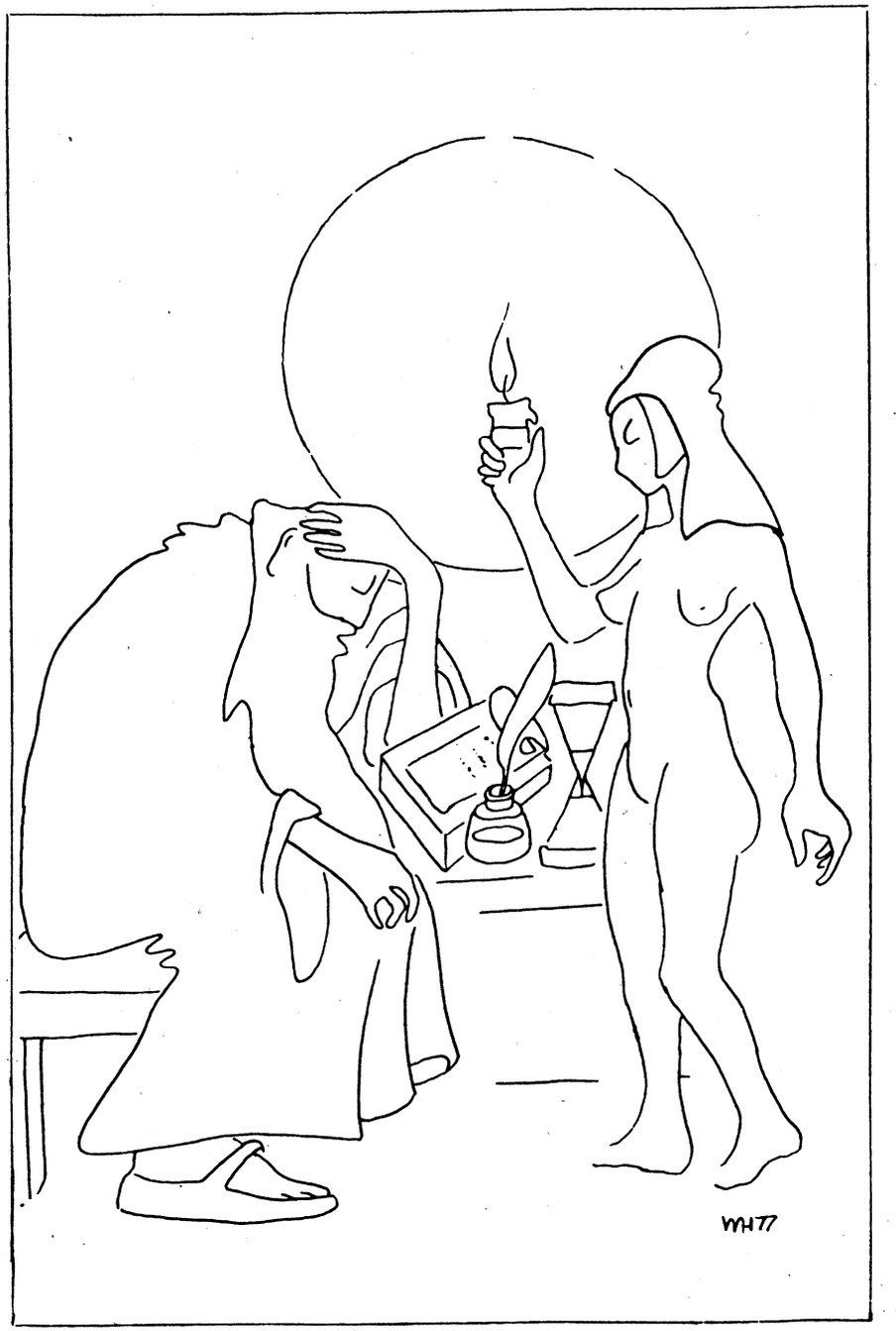

Bylo nad pomyšlení vzrušující pobývat se Soffou ve varně, když tam byl sám a měl na starosti oheň a dohled na vaření. Játrová kaše se pomaloučku pohybovala v obrovském kotli, pod pářícím povrchem to kypělo, jako když se živé bytosti převalují ve spánku, sem tam stoupaly k hladině tuhé, jedovatě žluté bubliny, a ty rostly, zvětšovaly se, až nakonec praskly za doprovodu zvuku, připomínajícího říhnutí nasyceného jedlíka. Čím více se mastná hmota v kotli zahřívala, tím byly pohyby živější, hned tu hned onde se tvořily malé a větší nakynuté vzdutiny a daly se z nich vytušit souvislé obrazce. V blátivé hmotě barvy pokožky se rýsovaly obličeje, ňadra, stehna a oblá kolena, záda, boky a břicha, rozpůlené zadnice a klíny, a zvuky nabývaly podivně lísavé mazlivosti, z níž zaznívla jakási lenošivá mlsnota a nestoudný chtíč. Bubliny se spojovaly a vytvářely nalité hrozny jako vinná réva nebo velrybí ledviny a praskaly za zvuků mlaskavých polibků. Na některých místech docházelo ke křečovitým stahům a vroucí čirý tuk vystřikoval tenké čůrky, jako když se vymáčkne sliz z tobolky měchýřnatých chaluh.
Seděli jsme jako přikovaní a hleděli mlčky do tohoto magického klokotu, celí zahlcení protichůdnými pocity: touhou a odporem, hlodavou zvědavostí a nedefinovatelným strachem.

Takové to tedy bylo zde, ve světě Malťanově, děsivé a zároveň ukrutně přitažlivé, zde, kde se hřích a rozkoš svářely ve slasti a úděsu, a smrt měla poslední slovo.
Za těchto okolností se nebylo co divit, že jsme si Malťana dlouho představovali jako málem samotného Ďábla: knížete čarodějnic, jehož hanebná nestvůrnost byla nad naše chápání, jenž nám však neotřesitelností své rozkošnické zhýralosti současně vnukal téměř uctivou bázeň. A přece, když se to vzalo kolem a kolem, byla to ubohá, soucit vzbuzující bytost, předurčená o Soudném dni k nemilosrdnému trestu a věčnému zatracení.
Tento mýtus zrozený z dětské hrůzy a smutku se jen pozvolna rozplýval ve prospěch vyspělejších a střízlivějších aspektů.
Nicméně starý mýtus nikdy nepozbyl své moci úplně; to nejvnitřnější jádro mystiky stále tvrdošíjně vzdoruje odhalení.

4

Při stávajícím pokusu zjistit v Malťanově příběhu jakžtakž racionální souvislosti mi poskytly neocenitelnou službu zejména tři prameny. Především záznamy místního historika, účetního a organisty Oskara Davidsena v rukopisu z jeho pozůstalosti, nazvaném „Journal význačných osudu dopuštění v rodném městě mém Thorshavnu". Dále nesoustavné deníkové zápisky panny Yrsy Preislerové (pozdější paní koncertní mistrové Waldmüllerové) z let 1893—1894, laskavě mně zapůjčené panem Ovem Waldmüllerem, redaktorem deníku Dagens Nyheder, a konečně sdělení, jež mi během plavby na Azorské ostrovy v roce 1932 poskytl vrchní třídič ryb Hans-Pauli Alaih (1861—1941) o Malťanovi, kterého znal osobně a měl s ním nemálo co činit. Hojnou inspiraci a poetickou stimulaci jsem přirozeně čerpal rovněž z četných pověstí a anekdot, které za mého dětství kolovaly mezi prostým lidem v mém rodném městě.

O Malťanově původu a prehistorii se prakticky neví nic jiného, než že se mu dostalo jména Adda Geraldi. Podle vlastního udání spatřil světlo světa roku 1870 na ostrově Malta v jižní části Středozemního moře a od chlapeckých let plul na britských lodích. Na Faerské ostrovy se dostal, jak udal, coby jediný přeživší člen posádky obchodního barku „St. Cuthbert's Duck", ztroskotavšího v březnu roku 1893 v Severním moři. Obecně známo je, že byl zachráněn obyvateli

malého ostrůvku Kolter a přivezen do Thorshavnu s omrzlýma nohama a silně zanícenou sečnou ranou nad kyčlí.
O Malťanově záchraně má účetní Davidsen tento záznam:
„Byltě nalezen ve stavu ouplné vyčerpanosti na dně joly, jež zahnána byla ku břehu zátočiny Heljarslok, objeven jsa šťastnou náhodou dvojicí jinochů osmi- a devítiletého, když tito v uvedených místech sbírali přímořské houby. Z mužských obyvatel ostrova pobývali onoho dne doma toliko tito dva mladiství a jeden stařec, ježto dospělí mužové vydali se časně ráno za rybolovem, leč ženám na tamější usedlosti se spolu s jinochy podařilo dopraviti trosečníka pod střechu. Jelikož tento byl ve stavu natolik zuboženém, že ho před smrtí mohlo zachrániti, jak všichni věděli, toliko lidské teplo, a jinoši se nedali přiměti, aby s ním do postle vlezli, ulehla k němu sama rozšafná selka Anna Zachariasenová a její osmnáctiletá sestra Sisal, a tyto dvě srdnaté ženy přivedly takto svým společným teplem nešťastného cizince opět k životu."

V nemocnici v Thorshavnu si Adda Geraldi svou veselou a podmanivou povahou získal srdce všech. Pětadvacetiletý Malťan se vyznačoval mnoha vnějšími znaky, které zpravidla přisuzujeme jižním rasám. Byl malé, drobné postavy a měl tmavou pleť, temně hnědé, jiskrné oči a silné, bílé zuby. Jenom vlasy neměl tmavé, nýbrž narudle plavé. Byla to mimochodem neobyčejně hustá a bujná kštice, a rovněž ruce a nohy měl bohatě ochlupené.
Malťan působil dojmem, že vlastní nevyčerpatelné zdroje dobré nálady a chuti do života, usmíval se vděčně všemu a na všechny a vesele se bavil s mladým dozorcem, pozdějším třídičem ryb Hansem-Paulim Alaihem, který ležel na stejném pokoji a rozuměl anglicky a mohl vysvětlit posluhující Angelice, co Malťan říká, když jí mačká a líbá ruku — k čemuž arci nepropásl jedinou příležitost: „Och, Angeliko! Já si tu žiju a povaluju se v téhle nádherné posteli a nechám se obsluhovat takovou andělskou děvenkou, místo abych ležel na dně moře a už dávno byl sežraný rybami!" Nebo: „Ó, Angeliko, ty má dobrá vílo, už mi zase neseš tu báječnou kašičku, plnou švestek a skořice? Nejradši bych ti dal pusu na to tvé skořicové bříško!"
I pro přísnou, černě oděnou milosrdnou sestru Annu měl Malťan odzbrojující úsměv. Považoval ji za jeptišku a říkal jí Suora. „Modli se za mě, Suoro, vyřiď ode mne pozdravení svaté Matce a poděkuj jí za všechno její dobrodiní!"
Hans-Pauli Alaih, jenž byl člověk přemýšlivý, si ve vší tichosti dělal o svém spolupacientovi vlastní úsudek. Byla ta veselá a důvěřivá letora, kterou mladý cizinec dával najevo, opravdu pravá? Netajil se za zdánlivou bezstarostností jistý neklid a obavy? Rozhodně byla nápadná Malťanova zdrženlivost, když se ho někdo vyptával na jeho původ a rodinné poměry. Dotyčnému se dostalo jen odmítavého mávnutí ruky a vyhýbavé odpovědi: „Ále, vždyť člověk, který byl už skoro mrtvý a probudil se zase k životu jenom šťastnou náhodou, nemá ani minulost. Přichází odevšad a odnikud, protože se znovu narodil a všechno zapomněl!"
Samozřejmě mohl člověk takové pocity mít, když tolik prodělal a byl na dosah smrti, to si Hans-Pauli plně uvědomoval. Ale stejně mu tady něco nehrálo.
Bylo tu ještě něco jiného, co mu ne a ne souhlasit, totiž fakt, že v době, kdy měl dotyčný bark St. Cuthbert's Duck ztroskotat, nebyly podle všeho povětrnostní podmínky v Severním moři naprosto nijak bouřlivé. Právě naopak: celý březen trvalo klidné, mrazivé počasí. Což jestli ta loď vůbec neztroskotala? Nenabízela se spíš myšlenka, že na palubě došlo ke vzpouře a krvavým bitkám? Nenaznačovala to sečná rána na Malťanově bedru? Třeba byl tenhle cizí mladík *marooned*, člověk, který spáchal vážný přestupek proti námořním zákonům a za trest byl vysazen z paluby a ponechán svému osudu?

5

Ještě když ležel Malťan v nemocnici, konala se už v městě opatření, jejichž účelem bylo podat tomuto bezprizornému cizinci pomocnou ruku a obstarat prostředky na jeho ekvipáž a návrat domů. Dělo se tak jako většinou z iniciativy paní konzulové Jacobiny Preislerové a formou večerní zábavy v Sněmovním domě.

Takovéto večerní zábavy pro dobročinné účely byly dle účetního Davidsena specialitou paní konzulové. Sama měla neobyčejně krásný hlas, velký, temný alt, vždyť také vystudovala konzervatoř a mohla se stát operní pěvkyní, kdyby jí v tom nezabránila příliš vysoká postava. Paní konzulová byla obrovského vzrůstu, takřka o půl hlavy vyšší než konzul, jenž byl sám urostlý a majestátní muž. Této vznosné figuře paní konzulové odpovídala laskavá a velkodušná povaha.

Program přestavení, jež se nyní chystalo, byl v podstatě již stanoven a dílem dokonce nacvičen. Měl být proveden ve prospěch stařičké vdovy Huse-Marie, jejíž nuzná chatrč lehla o masopustu popelem, avšak stařena mezitím skonala a benefice byla tudíž odložena. Nyní se jí dostalo nové živné půdy, a jak vypravuje Davidsen, stala se večerem „zvláště nezapomenutelným". Paní konzulová zazpívala árie z „Dona Juana" a z „Carmen" za loutnového doprovodu (Sněmovní dům nevlastnil klavír) své neméně muzikální dcery Yrsy. Řídící školy Prospersen přečetl úryvky z Adama Homo, notářovy dvě jako obrázek hezké dcery Kamma a Regina vystoupily v tableau, znázorňujícím Orfea a Eurydiku, Hagbarda a Signe a Jihojutské děvy, a mužský sbor řízený pastorem Ewaldsenem zapěl Na nejzazším severu a Radujtež se, křesťané. Velikým překvapením večera se však stalo číslo mimo program a jeho protagonistou nebyl nikdo jiný než beneficiant osobně, Adda Geraldi, jenž, ač dosud nepropuštěn z nemocničního ošetření, dostal povolení účastnit se představení a v závěru vyskočil samým nadšením na pódium, uchopil loutnu panny Yrsy a zazpíval známou irskou národní píseň Londonderry Air. Malťan, jenž se projevil jako výborný hráč na strunné nástroje a měl jasný a teplý baryton, byl odměněn mohutným aplausem a musel zazpívat přídavek. Byl, jak sděluje Davidsen, „oděn do slušivého námořnického šatu, náležejícího mladšímu bratru Hanse-Pauliho Alaiha, a obzvláště dobře se v něm vyjímal. Jest předpokládat, že v mnohém neposedném dívčím srdéčku byla již tehdy zažehnuta jiskra, čímž zaseto sémě žalu a neštěstí, jež pak v tak přehojné míře provázelo všechny kročeje tohoto zhoubu rozsévajícího člověka."

Lze asi rovněž předpokládat, že jedno z těchto srdéček tlouklo v mladičké hrudi panny Yrsy a že tudíž onoho večera započala i ta řada neblahých událostí, které posléze vedly k Malťanově záhubě.

Výtěžek představení byl opravdu pěkný a Malťan obdržel vzkaz, že má v kanceláři konzula Preislera k dispozici slušnou sumu peněz, jakož že má i zajištěné místo na parníku „Otto Wathne", jenž byl očekáván v průběhu týdne z Islandu.

Adda Geraldi se také do kanceláře dostavil, nikoliv však pro peníze, nýbrž aby oznámil, že nemá v úmyslu odcestovat, ale že, jak dle Davidsena pravil: „pokorně prosí, aby směl zůstati ve Faerské zemi, jíž tolik vděčí nejen za záchranu, ale i za nezaslouženě vlídné přijetí, takže se zde cítí doma jako ve svém novém rodišti."

Konzul, jenž býval v mnohých věcech přísný a striktní, leč měl srdce na pravém místě, nejenže Malťanovi odevzdal peníze, ale slíbil mu také, že se porozhlédne, jestli by se pro něj v jeho novém rodišti nenašlo vhodné zaměstnání.

Adda Geraldi byl prozatím ubytován u madam Bærentsenové v Mincovně, a poněvadž se ukázalo, že se dobře vyzná v umění provaznickém a pletařském a má rovněž zkušenosti s výrobou plachet, dostal krátce nato práci v Preislerově loďařství, v horním patře takzvaného Konzulského magacínu.

6

Uběhlo pár měsíců, aniž Malťan na sebe upozornil jinak, než že si hleděl práce k všeobecné spokojenosti a svou družnou letorou šířil kolem sebe dobrou náladu. Nicméně, jak se později ukázalo, došlo v té době k jistým utajeným, avšak pro další vývoj věcí podstatným událostem . . . Vyplývá to více méně nezastřeně z deníkových zápisů panny Yrsy z této doby.

Yrsa Preislerová, která tenkráte ještě nedovršila sedmnáct roků, byla, jak záhy budeme mít příležitost nahlédnout, nadaná a čiperná mladá dáma s ne právě zanedbatelnou básnickou žilou. Doprovázela svého otce při jeho četných návštěvách Skotska a Anglie, a jak se zdá, silně ji zaujalo anglické romantické básnictví, Byron, Wordsworth, Coleridge a další. Přepjatě horoucí city, jež chovala k mystickému cizinci z moře, lze částečně vysvětlit vlivem této romantické literatury. Avšak jen částečně. Jak vysvítá z deníku, šlo skutečně o palčivé milostné vzplanutí, o první bouřlivé setkání planoucí dívčí duše s všestravující démoničností lásky.

Malťan se v deníku panny Yrsy vyskytuje poprvé 1. dubna 1893 pod pseudonymem „Osoba" nebo „O". Píše se tu: „Potkala dnes v zátočině O., zastavil se, jako by mi chtěl něco říci, já jen krátce pozdravila a pospíchala pryč, cítila jsem, jak se červenám. Bože, ten byl vyfintěný! Nový oblek, buřinka, květina v klopě, švihák! Odjíždí ve čtvrtek, dobře. Proč dobře? Měla jsem se možná zastavit, nevím."

Pár dní nato potkala O. znovu, tentokrát „na rohu zahrady u blázince", a píše: „Zastavil se. Drzost! Řekl, že neodjede, ale zůstane. V těch parádních šatech je k nesnesení, vypadá jako hrabě Monte Christo nebo něco takového! Co si o sobě myslí? Ty oči! Byla jsem chladná jako led. Kamma říká, že vypadá jako šarlatán. Správně."

8. dubna potkala O. opět: „Byl v pracovních šatech, ty mu sluší. Vypadal skoro jako Robert Burns, pracuje v lodním skladu u zátočiny, nesl na rameni velkou zelenou lucernu. Nezastavila jsem se, dělala jsem, že mám velmi naspěch. Ty oči!

So was it when my life began

Ach dobrotivý bože!"

Zápisky z následujícího týdne jsou z deníku panny Yrsy vytrženy, ale 17. dubna tam stojí (velice drobným, téměř nečitelným písmem): „Na stejném rohu. Myslí si, že je přípustné hovořit s dámou na veřejné cestě před zraky všech. Řekl, že můžeme jít tedy do zahrady! Nejlépe se takovému šarlatánovi vyhnout. Kamma ho viděla s posluhovačkou z nemocnice. Opravdu vhodnější společnost, hm. Ostatně mě to nezajímá."

Na tomto místě je opět několik listů z deníku odstraněno. Další zápis (z 28. 4.) je anglicky. Stojí zde (po citátu z Wordsworthe): „. . . Je teď už takové světlo, že to nejde. Nemohu usnout, ležím celá utrápená (harrowed). Ještě nikdo nic neví, ale co dál? Naštěstí se kolem mě pořád točí H., odvádí pozornost. Lidé o mně a H. hovoří. Chudák H.!"

Tento H. — Hugo Waldmüller — byl bratranec panny Yrsy, syn bratra paní Preislerové z Kodaně, s nímž pak Yrsa Preislerová uzavřela v září 1894 manželství.

Z uvedeného citátu vyplývá, že konzulova dcera měla zřejmě s Malťanem jisté tajné schůzky, patrně v zákampí staré kamenné zdi, kterou je obehnána zarostlá a zpustlá zahrada blázince.
Začátkem května odjíždí však panna Yrsa s otcem do Skotska, kde stráví léto v penzionátu pro mladé dívky a dále prohlubuje své již tak úctyhodné klavírní umění. Z různých povzdechů z jejího cestovního deníku vysvítá, že se snaží vyrvat si O. ze srdce. Je to však, jak přiznává, „strašné a mám zlé předtuchy!"
Později se ukázalo, že panna Yrsa měla k zlým předtuchám pádné důvody.

7

Pokud jde o Addu Geraldiho, ten se začal zabydlovat jako občan své nové rodné země a stával se známou a dobře zapsanou postavou našeho malého města. Svou práci vykonával s opravdovou pílí a zručností, byl prospěšný i mimo vlastní pole působnosti jako tesař, bednář a zámečník, ba dokonce jako ladič klavírů, a starou nakřáplou citeru, která se povalovala mezi krámy v komoře madam Bærentsenové, pospravil tak, že se na ni dalo zase hrát. Když se Malťan za klidných jarních večerů dal do hraní a zpěvu ve své maličké komůrce v podkroví, zpravidla při otevřeném oknu, shromažďoval se v průčelí Mincovny tichý houfec lidí, většinou děti, ale i dospělí, zvláště mladší ženy.
V Malťanovi vězely i akrobatické vlohy, dovedl chodit po rukou a metat ohromující salta mortale, a když jednoho dne vypověděla službu stará zrezivělá korouhvička na kostelní věži, nikdo se neodvážil vystoupit na dlouhou a značně již sešlou železnou špici kromě Addy Geraldiho, jenž s velikou zručností vyšplhal až nahoru a upevnil nový vršek na jeho místo.
O Malťanově účasti na zábavním životě města uvádí účetní Davidsen s pichlavou ironií: „Jakožto tanečník a fanfarón neměl Geraldi rozumí se sobě rovného a zanedlouho se stal lvem společnosti ve Feliksenově lokálu ‚Rotunda', v kterémžto se scházívala tehdejší mládež k takřečenému ‚tanci s malým černým' (malé černé: káva s punčem). Zde zavedl nový druh divokého galopu, jenž obdržel podle něho jméno ‚malťanský galop' a dosáhl nevídané obliby, ač se dívkám při něm hlava točila a závrať je jímala."
Značné porozumění a nadšení, které šarmantní mladý cizinec vzbuzoval, vyvolávalo ovšem, jak už to tak bývá, protichůdnou reakci na straně druhé: ctihodní měšťané byli dotčeni, jistí žárliví nápadníci na Malťana žehrali, a tak se kolem něho záhy vytvořila celá síť pomluv a pohoršených lidských řečí, které přitom ne vždy postrádaly opodstatnění.
Kupříkladu se proslýchalo, že popletl hlavu mladičké dceři madam Bærentsenové Augustě a zapříčinil zrušení jejích zásnub se seriózním asistentem z přístavního majáku Larsenem. V době, kdy Adda Geraldi zaslepil tuto ctnou pannu, byl současně viděn na noční návštěvě u dvou mladých rybářských děvčat Hanny a Huldy, které spolu bydlely samy a veřejně vedly nevázaný život. Dále prý byl jedné noci zpozorován strážným Hansem Agrandou na hřbitově s ženskou osobou, ve které strážný poznal, jak se domníval, manželku restauratéra Feliksena Maju. Také z jiné strany se ozývala zaručená tvrzení, že Malťan neváhá využít pro své noční rejdy ani svěcené země hřbitova (který ostatně sousedil s Feliksenovou malou zahradní restaurací), a obecní rada údajně také zařadila tyto znepokojivé pověsti na pořad svých jednání.

Bylo by však chybou se domnívat, že všechny tyto řeči způsobily ochladnutí mladých žen ve městě a udělaly z Malťana odpuzující a nežádoucí personu. Naopak. Špatné renomé zájem dívek spíš

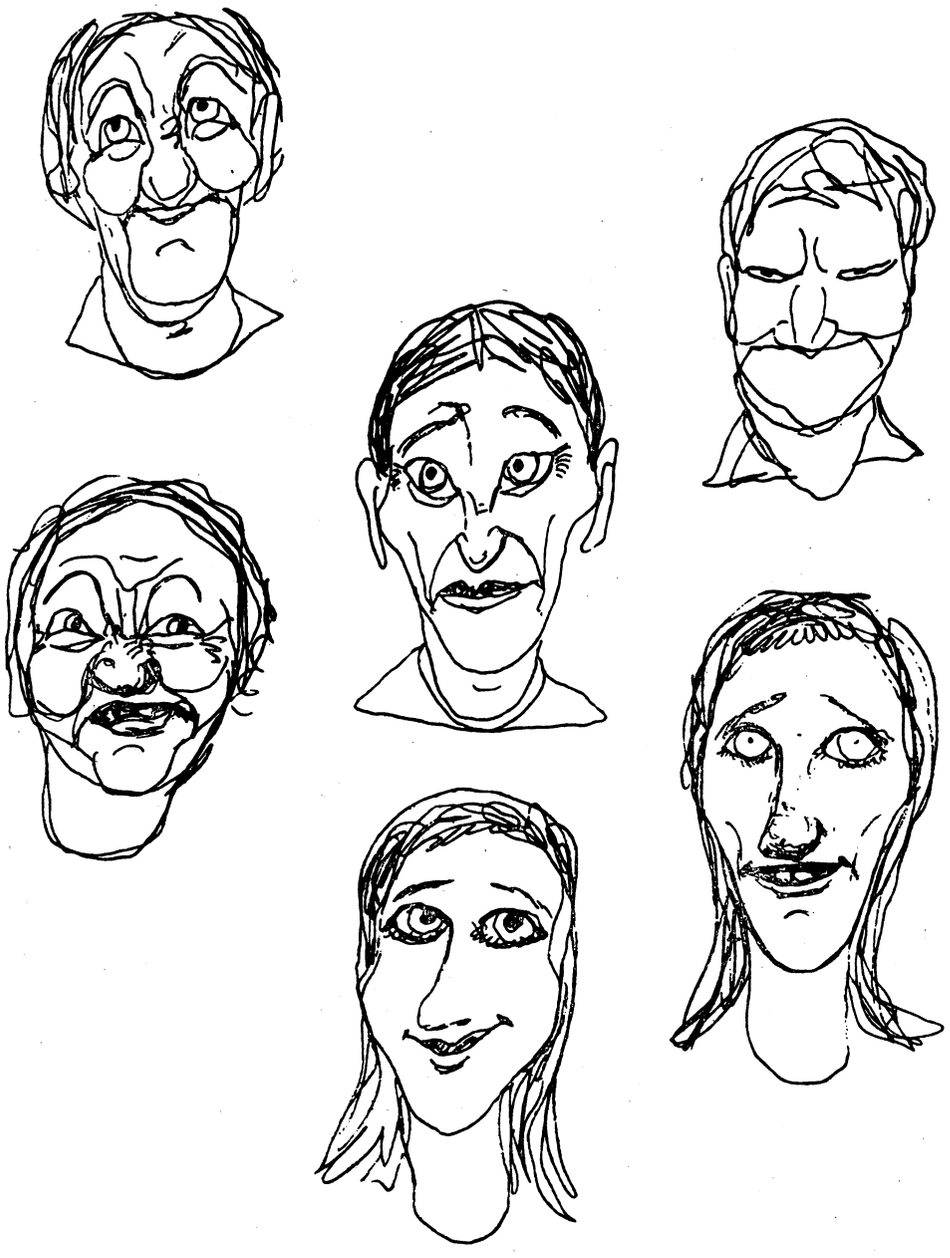

podněcovalo, a když kolem letního slunovratu bylo všem zřejmé, že Adda Geraldi hodlá spojit svůj osud s jednou zcela určitou dívkou, vzbudilo to u mnohých úžas i zklamání, ba v několika případech takřka zoufalství, kupříkladu u již zmíněné pomocné síly v nemocnici Angeliky Michelsenové, která patřila mezi první dívčiny, na něž dělal Malťan zamilované oči. Tato Angelika později sehrála rozhodující úlohu v podivném osudovém dramatu, jež se postupem času kolem Addy Geraldiho rozvinulo.
Účetní Davidsen o tom píše: „To, že se nyní zdálo, jako by Malťan byl přišel k rozumu a umínil si zanechati dosavadního lehkovážného života a usaditi se, bylo všemi staršími a zodpovědnými občany Thorshavnu přivítáno s všeobecným uspokojením a úlevou. Žel bohu jednalo se, jak se poté ukázalo, o mezihru, ticho před bouří."

8

Tato mezihra si zaslouží zvláštní zmínky zejména proto, že se v ní zrcadlí jisté lidské stránky Malťanovy osoby, vlastnosti, které snad prozrazují, že nebyl tak nepochopitelným netvorem bez srdce, jakého z něco chce udělat poněkud rigorózní účetní Davidsen.
Mladá žena, jež si získala veškerou pozornost Addy Geraldiho a uchvátila jeho mysl i smysly do té míry, že zapomněl na všechno ostatní kolem, byla čtenáři tohoto vyprávění již jednou, ač pouze zběžně, představena: byla to ona Sisal, která společně se svou sestrou, selkou na maličkém ostrově Kolter, zachránila teplem svého mladého těla ztroskotavšího Malťana před smrtí. Tato Sisal se mezitím přestěhovala do hlavního města a přijala místo služebné v domě konzula Preislera.
Účetní Davidsen ji charakterizuje poněkud autoritativně a jednoznačně těmito slovy: „Sisal Bergstoková nevynikala v žádném ohledu nápadným vzezřením, bylať to prostá faerská dívka z lidu, malá, prostředně plavých vlasů, velmi plachá a trochu kosého pohledu, měla však kromobyčejně pevnou a v hluboké víře náboženské zakotvenou povahu. Viděla, kam spěje mladý muž, jenž se v jejím náručí navrátil ze smrti opět do života, upřímně ho litovala a učinila vše, co bylo v jejích silách, aby ho ještě jedenkrát zachránila před záhubou."

Sisal se neúčastnila městských zábav, ale přimkla se k nevelkému kroužku bohabojných lidí, kteří se shromažďovali v „Lóži" kolem dvou laických kazatelů, učitele aritmetiky Christiansena a poštmistra Nicodemussena. V tomto malém shromáždění vyvolalo všeobecný podiv, když se jednoho večera tichá a nenápadná dívka z Kolteru dostavila do Lóže v doprovodu mladého ztřeštěnce Addy Geraldiho. Malťan vyhlížel po boku věřícího děvčete proti svému obyčeji velmi vážně a pokorně a očividně se ze všech sil namáhal, aby pochopil a vštípil si nabádavá slova kazatelů, a při zpěvu žalmů se svým zvučným hlasem připojil k nápěvu, zatímco s výslovností textu byl pochopitelně značně na štíru.
Mnozí se domnívali, že Malťanovu přítomnost v Lóži lze vysvětlit jako nějaký přechodný bláznivý nápad nebo prostě trik, kterým si ten nenapravitelný lehkomyslník chce získat přízeň některé méně přístupné dívky. Ale jak týdny plynuly a Sisal přicházela večer co večer do Lóže se svým malťanským průvodcem, byli tito lidé nuceni vzdát se uštěpačných prognóz a uznat podivuhodný fakt, že se Adda Geraldi změnil a že ho mladá nevinná dívka přivedla na cestu spasení. Bylo lze i konstatovat, že Malťan už nedochází do Rotundy, a nedalo se ani dokázat, že se mladý párek schází potají. Horliví pozorovatelé mohli dosvědčit, že Adda Geraldi každého večera po shromáždění v Lóži doprovází dívku ke dveřím konzulátu a ve vší slušnosti

se s ní rozloučí, načež se odebéře do svého osamělého podnájmu u madam Bærentsenové, jejíž dcera se mezitím mimochodem opět šťastně usmířila se svým asistentem z majáku.
Ukázalo se rovněž, že paní Jacobina Preislerová z celého srdce schvaluje pěkný vztah těchto dvou mladých lidí, jimž konzul poskytoval obživu, což vyšlo veřejně najevo, když paní Preislerová na malé sešlosti konzulových dělníků a úředníků osobně oznámila zasnoubení Sisal a Addy.
„Zpráva o tomto překvapivém vývoji věcí," píše účetní Davidsen, „vskutku dojala město k slzám. Ztroskotavší mladík a jeho mladá zachránkyně se spojili na celý život. Mladík kajícně zanechal lehkovážného života a zavedl svou zbloudilou bárku do bezpečí přístavu. Svatba se měla konati co nejdříve. Paní konzulová opatřila ve své mateřské péči mladému páru maličký, leč pěkně položený domek, takřečený Vechtr směrem severním od Skansenu."
Na tomto místě připojuje účetní následující trpký komentář:
„Takto se podařilo tomuto zhýralci bez svědomí zajistiti si rafinovanými triky i tuto oběť a uvrhnouti žármutek a hanbu na hlavu dobrotivé nevinné panny."

Lze se však domnívat, že Davidsen je také v tomto svém úsudku příliš rigorózní a jednostranný. Informace, které mi mohl o Sisal Bergstokové poskytnout třídič ryb Hans-Pauli Alaih, se hrubě neshodují s portrétem mladé ženy, který nám zanechal účetní. Podle Alaiha nebyla Sisal ani malá ani nenápadného zevnějšku, nýbrž měla spíše postavu bujných tvarů, temně tmavé vlasy a neobyčejně teplé, čtverácké oči. Dále podle něho měla poněkud prudkou a posměvačnou povahu, vcelku však byla veselého založení a dovedla si šprýmovně utahovat z lidí tím, že je napodobovala, jmenovitě kupříkladu oba přemrštěné a teatrání kazatele z Lóže. Také svého snoubence a později manžela dovedně imitovala a hlavně si dělala legraci z jeho lámané mluvy. Že však byla do něho hluboce a upřímně zamilovaná, je mimo veškeré pochyby, a i na druhé straně lze z lecčeho usuzovat, že Malťan byl vrozeným půvabem mladé dívky okouzlen a úplně mu podlehl. Patrně si tento dobrodruh bez domova také představoval, že se po jejím boku bude moci oddat novému a lepšímu životu bez všech komplikací a štrapácí, jež vždycky provázejí nevázanou existenci nikde nezakotveného individua.
„V sobotu dne 12. srpna roku 1893," píše Davidsen, „oslavil mladý pár svou svatbu a nastěhoval se do nového domova, jejž jim ve své dobrotě opatřila paní konzulová. Ze strany konzulových nechyběly ani další důkazy přízně, jak v podobě pěkných a užitečných darů svatebních, tak krásného a důstojného programu v průběhu svatebního obřadu, při kterémž paní konzulová krom jiného osobně zazpívala Schubertovo Pax vobiscum za doprovodu brumenda mužského sboru, řízeného pastorem Ewaldsenem, ale i rázu čistě ekonomického, neboť Malťanovi bylo umožněno převzíti po povýšení Hanse-Pauliho Alaiha na třídiče ryb jeho dosavadní funkci dozorce nad Preislerovými sušírnami ryb na hřebenech Skansenu."
„Leč," pokračuje účetní, „manželské štěstí, k němuž zdálo se vše tíhnouti a jež vskutku bylo co přáti věrnému srdci mladé novomanželky, ukázalo se záhy býti toho nestálého druhu, co zakrátko změní znaménko a promění se v pravý svůj opak."
Máme-li věřit účetnímu Davidsenovi, zavinily tento nešťastný vývoj událostí pouze a jen Malťanova vrozená „špatnost a mrzké duševní kvality", což byl názor, jejž sdíleli rovněž jeho současníci a o němž budou v této zprávě zřejmě poprvé vysloveny pochyby.
Je totiž nejen možné, ale docela pravděpodobné, že Adda Geraldi by se byl v tomto manželství ne-li navždy usadil, tak aspoň jako manžel a otec rodiny by byl zaujal přiměřené místo v naší nepočetné společnosti, která ho v dobré vůli adoptovala, kdyby byl osud nevystavil jeho vratké srdce nové vážné zátěži.

9

A právě zde vstupuje na scénu opět Yrsa Preislerová.
Panna Yrsa se koncem září navrátila domů z letního pobytu v Rock Manor u Loch Lomond. Máme-li vzít úplně vážně zápisy v jejím deníku, byl pro ni život ve skotském dívčím penzionátu jediným nepřetržitým řetězem utrpení a nevyléčitelné touhy po domově, a to nejen vinou striktních, puritánských poměrů v penzionátu, nýbrž také a hlavně proto, že ony vřelé city, které v jejím srdci vzbudilo setkání s Malťanem, se v cizině vyvinuly v opravdovou posedlost láskou, jež jí ve dne ani v noci nedopřála klidu.
Tuto skutečnost svěřuje deníku s celou romanticky exaltovanou vášní své mladé zamilované dívčí duše, začasto v přímých osloveních, jako když kupříkladu 3. 6. vybuchuje:
„. . . Můj nejdražší! Kdybys jen věděl . . . ! Celý, celičký dnešní zářivý letní den jsem proseděla samotinká ve své komůrce, myšlenkami jen a jen u tebe, v nepřetržitém proudu slz jako deštěm zkrápěný stulík, připoutaný k hlubině, jež mu dává živiny a nese ho na své hladině, a přesto je pro něj uzavřeným světem, světem, do něhož se celou svou duší touží ponořit a splynout s ním vjedno. Ach běda, to se však nikdy nestane, leda snad v hodině smrti! Ó, můj milovaný, daleko za širým mořem, hledím ti do očí. Přijď ke mně ve snu, kéž utonu v blažené hlubině tvé lásky, nenech mě chřadnout v tomto krutém osamění mezi životem a smrtí!"

Zpráva (v dopisu od přítelkyně Kammy) o zasnoubení Addy Geraldiho se Sisal zprvu patrně ubohou Yrsu zcela zdeptala. List v deníku, určený pro 3. červen, obsahuje jediné slovo: „Zdrcena." Teprve po čtyřech dnech se zřejmě ze svého otřesu natolik vzpamatovala, že byla opět s to psát — jakkoli písmem tak drobným, že je nelze přečíst bez lupy:

„9. června 1893 večer.
Právě se vrátila z Mallard Inlet, kde jsem v tom ustavičném dešti seděla naskrz promoklá v rákosí a toužila jen sklouznout do vody a učinit všemu konec. Nenašla odvahu. Jak to? Nejsem *šílená* jako Ofélie! Ale skoro jsem byla. Snažila se ho *nenávidět*. Také si namlouvala: neexistuje, nikdy neexistoval, byl to jen sen. Ale *miluji* ho! Toť důležité vědět.

‚And meekly wait that moment, when
They touch shall turn all bright again!'

Dopis od H. (bratrance Huga), který jsem zmačkala, znovu narovnala. *Ten* přišel o rozum určitě, chuděra! Jak podivné."

Další zápis má úplně jiný tón, uražený a dětinsky výhružný, a vyznačuje se romantickou zálibou v hrůzostrašnosti a vášnivou výbušností à la lord Byron: „V noci bouřka, ó jaký požitek! Trestající nebe promluvilo! Ležela nahá a nechala se omývat blesky. Věz, ty podlý zlolajníku, existuješli, že trest tě dříve či později nemine! Bleskem zuhelněného tě jitřní červánky objeví v porostu zeleného lesa! Možná nás objeví oba, společně uhořelé v smrti, hromádku popele, nad níž se zakrátko uzavře milosrdná tráva! P. S. Hrála Mozartovu Fantastickou sonátu, působí útěšně, slibuje, že všemu ještě není konec!"

Zápisky z 13. září, posledního dne pobytu Yrsy Preislerové v cizině, se vyznačují obdobnými vysoce romantickými emocemi, ale též, jak se zdá, jistou rozhodností, jež nevěští nic dobrého: „Nebuď si tak jist, jsem zde stále! Věz, jsi ohrožen! *I shall overwhelm you and bring you to heel!*"
Tento list v deníku má následující postscriptum: „Celý den bez přestání hrála, balení zavazadel jsem nechala na Mary a Lizzii. Patetickou sonátu a jiné, hlavně Mozartovu Fantazii, při té si člověk vydechne, je v ní milosrdné zapomnění."

Podle Hanse-Pauliho Alaiha, jenž byl na palubě člunu, který přivezl pannu Yrsu ke břehu od Preislerova obchodního škuneru „Jacobina", se konzulova mladá dcera během své nepřítomnosti velmi změnila, naprosto nevypadala na to, že se vrací z příjemných letních prázdnin, nýbrž byla bledá a přepadlá v obličeji a osvojila si chladné chování „dámy". Veselé a usměvavé Kammě, která se s povzbudivým gestem protlačila ke sklíčené přítelkyni, pravila odmítavě: „Jsem po cestě unavená, Kammo."
Deník panny Yrsy z prvního večera po příjezdu (18. 9.) vypráví částečně o jejím neklidu a rozvráceném duševním stavu: „. . . Je tak přirozené, že všichni očekávají, že budu milá a veselá, ale já nemohu. Matka má starosti, chce, aby mi doktor Fredericia vyšetřil prsa a srdce. *Srdce!* Vždyť teď žádné nemám! Ani pro dotyčného. K smíchu. Nemám odvahu se s ním setkat, abych nezjistila, že je pouhý vzduch a nic, což určitě je. Ach, kéž by to nebyl!!! Ale jestli to je (vzduch a nic), pak já jsem ještě více nic. Příliš dlouho mám na srdci ten hloupý vřed, nemohu už bez něho žít. — P.S. Přehrála jsem matce Mozartovu Fantazii, řekla, že jsem ji překvapila („Ta hloubka!")."

O týden později, 24. 9., píše: „Viděla O., konečně, při návratu z večerní procházky s Kammou. Zrovna bílil svůj domek. K smíchu! Mnohem menší, než jsem myslela. Asi byl překvapen, najednou se otočil a uviděl nás, uctivě pozdravil, křivý úsměv. Neoholený, obličej od vápna. Ženatý a pod pantoflem! Dobrý bože, úplně obyčejný, triviální chudinka! Takže přece jen neexistuje, což jsem ostatně věděla! Brzy na lože, brečela skoro celou noc, úplný idiot. Ne protože nexistuje, ale protože zmizel z mého života, a ta prázdnota je k nesnesení. V hloubi duše je mi to v podstatě jedno, snad jsem dokonce ráda, úleva, vysvobození? Třeba to přejde. — Dopis od Huga, že mě očekává na jaře, i to úplně jedno! Dnes je mi vůbec všechno jedno. Všechno mě k smrti nudí, nechce se mi hrát, jít ven, jíst. Uvnitř úplně prázdná. U stolu najednou idiotský záchvat smíchu. Všichni kroutili hlavou, otec si mě potom zavolal, vážně ke mně mluvil, vykroutila jsem se a tvářila se lehkovážně, uklidnila ho."

V následujících čtrnácti dnech jsou záznamy panny Yrsy krátké, často pouze jedna věta („Přehrála Diabelliho variace v jednom zátahu osmnáctkrát." „Prázdná a k smrti unavená." „Jsem husa."), někdy čirý nesmysl („Tančila sama v zátočině až k tomu ošidnému místu v první větě Sonáty pro Hammerklavier") nebo drobné veršovánky s šibeničním humorem:

Už je kočička po smrti, po smrti.
Už je kočička po smrti, po smrti.

Krátce nato najdeme však v deníku tajuplný a zároveň velmi výmluvný list, který se na dlouhou dobu stal posledním záznamem panny Yrsy. Od polovice října do 19. prosince se přestává svému

deníku svěřovat úplně. Ve středu večer 14. října píše (čitelné pouze s lupou, zčásti vůbec ne): „. . . Věděla, že je sám nahoře v skladišti, šla tam (. . .), jestli si opravdu myslí, že existuje? (. . .) Řekla mu, že je přízrak, bludný Holanďan, nikdy nedorazil k břehům země, pluje stále ve svém člunu (. . .), protože jsem to už nemohla vydržet. Protože nemohu nikoho jiného milovat!!! Uhodila ho a kousla, úplně bez smyslů rozhořčením (. . .) Odpusť! A stalo se, jak jsem chtěla (. . .) utonula v blaženství. Nic jiného neexistuje. Konečně šťastná, ne, šťastná ne. Nedá se to vyjádřit. Už nebudu psát, ale žít."

Co se oné osudné středy odpoledne událo v horním patře Konzulského magacínu, není těžké z tohoto deníkového fragmentu rekonstruovat. Panna Yrsa, jejíž psychoticky vybičovanou touhu po Malťanovi nedokázaly ztlumit ani nejvěrohodnější představy protichůdného ražení, vyhledala v zoufalství objekt svých nepotlačitelných citů, a ten za svou osobu ji pochopitelně nenechal odejít s nepořízenou.

Účetnímu Davidsenovi, jenž neznal deník Yrsy Preislerové, nelze vytýkat, že přikládá Addovi Geraldimu všechnu odpovědnost za otřesné, nešťastné události, které nyní následovaly. Jeho současníci si počínali stejně.

10

Podivuhodným, téměř nevysvětlitelným faktem je, že Malťan a panna Yrsa pěstovali své tajné styky po celé dva měsíce, aniž byli odhaleni. Pravděpodobně pouhé pomyšlení na milostný poměr vznešené slečny z konzulátu a čerstvě ženatého kumpána z Vechtru bylo zavrženo jako směšné a nepředstavitelné.

Někteří lidé tvrdili, že nelegitimní pár se přednostně scházel na Skansenu, kde Malťan předtím převzal funkci lampaře, to jest rozsvěcoval a dozíral na lucernu, umístěnou na valy uzavřeném území při vjezdu do přístaviště (plus obdobnou lucernu na druhé straně zálivu), a že jistí „chasníci", které k tomu měl obvykle k ruce, byli, každopádně aspoň v několika případech, převlečená panna Yrsa. Pravděpodobně zde tentokrát jde o něco více než o jednu z oněch četných báchorek, které dala lidová fantazie do oběhu.

Rozhodně není vybájená jiná pověst, neboť ta se později potvrdila. Zabývá se již zmíněnou Angelikou Michelsenovou, mladou pomocnou silou z nemocnice, dívkou, o níž Adda Geraldi usiloval hned po svém příchodu do města a kterou později odvrhl. Tato Angelika náležela k těm ženám, jejichž srdce Malťan dobyl beze zbytku, a v zoufalství nad jeho odmítnutím ho prý ve vší tajnosti hlídala a špehovala každý jeho pohyb tak energicky, že téměř žádný jeho manévr neunikl její pozornosti.

Hans-Pauli Alaih, jenž se na ni dost dobře pamatoval, ji popsal jako drobnou, nenápadnou bytost s mírným úsměvem, která nejméně ze všeho vypadala na to, že by chtěla způsobit újmu bližnímu. Angelika také podle všeho dlouho držela o výsledcích svého pátrání jazyk za zuby, ale nakonec trýzněna žalem a žárlivostí se svěřila Sisal s tím, co věděla o jejím muži a konzulově dceři.

Tím uvedla malá Angelika do pohybu osudovou lavinu příčin a následků a naše vyprávění dospělo do poslední, nešťastné a vysoce dramatické fáze.

11

„Novoroční svátek roku 1894," píše účetní Davidsen, „se stal dnem zděšení a žalu netoliko v historii mé, ale i celého našeho malého města."

Davidsen, jenž nad touto kapitolou svého „Journalu význačných osudu dopuštění" nakreslil černý kříž, vypráví poté s obvyklou pečlivostí o otřesných událostech tohoto dne:

„Bylo to kolem deváté hodiny ranní, a právě jsem nacvičoval v kostele preludium pro bohoslužby, když přiběhnuvši ve velikém zděšení a usedavém pláči moje dcera Anna mi oznámila, že toho rána byl na tak řečeném Vechtru spáchán pokus o opravdovou vraždu tím způsobem, že Malťanova žena Sisal přivodila svému manželovi sekyrou na dříví (nikoli však ostřím, nýbrž tupou stranou) vážné zranění vazu, takže tento musel být dopraven ve stavu bezvědomí do nemocnice. Toto byla však jen jedna z Jobových zvěstí, jež mi má dcera přinesla, a jakkoli zlá, ne ta nejhorší. Neboť toho samého rána, jak mi v pláči dále vypravovala, byl sklácen drahý náš konzul vážným záchvatem mrtvičným a ležel v mrákotách. Toto se událo ihned poté, co se Sisal dostavila do konzulárního domu a ve velikém rozrušení přednesla konzulskému páru konsternující zprávu, že jejich dcera Yrsa žije v smilstvu s jejím mužem a vede tento nemravný život již delší dobu."

„Později," pokračuje Davidsen, „se proslechlo o této epizodě více. Paní konzulová přijala Sisalino sdělení s rozvahou jí vlastní a poskytnuvši jí útěchu ve své náruči, kladla jí naléhavě na srdce, aby nebudila ve svém pokoji dosud dřímající Yrsu, pravděpodobně proto, že její mateřské srdce bylo znepokojeno obavou z nepředloženého činu, jejž by dcera mohla spáchati. Pokud se týče konzula, ten silně zbledl a zůstal seděti beze slova na židli, zatímco paní konzulová odváděla plna starostlivosti zdrcenou a v pátém měsíci těhotenství se nacházející Sisal do komory, aby si odpočinula a pozřela několik posilujících kapek. Když se paní Preislerová navrátila do pokoje, ležel již konzul na podlaze, zasažen mrtvicí."

Zmožen trýznivými vzpomínkami, vepsal Davidsen na tomto místě do svého journalu verš z žalmu:

„Až hříchy naše se před soudem zjeví,
roznese vítr plody země jako plevy.
A lidský rod ochromen ve strachu
bez milosti bude sražen do prachu."

„Příštího dne," pokračuje journal, „došla smutná zpráva, že náš drahý konzul J. O. Preisler tiše zesnul v Pánu, aniž byl procitl z milosrdného spánku. Zapsal jsem již na jiném místě několik neokázalých slov o tomto vzácném muži a velké osobnosti, jež mi byla po čtyřicet roků drahým principálem a příznivcem a jejíž zásluhy a velký význam pro naše město sklidily všeobecné uznání. Na tomto místě budiž dodáno pouze tolik, že jeho odchod byl pro nás pro všechny nejen tvrdou ranou, ale že po něm zůstalo prázdné místo, které, jak se ukázalo, se již nikdy nedalo zaplniti. Nezanechal po sobě žádného mužského potomka a mezi jeho věrnými zaměstnanci nebylo nikoho, kdo vlastnil potřebnou osobnost a energii, aby mohl dále s efektem rozvíjeti jeho velkorysé podnikání."

Zde účetní skromně připojuje: „Zaznamenávaje tato slova, jsem si plně vědom, že vznáším tímto oprávněnou obžalobu taktéž proti sobě."

Po podrobném vylíčení konzulova pohřbu potom pokračuje: „Co se chuděry naší paní konzulové týče, musela tato statečná žena vytrpěti v následující době ještě další tvrdé zkoušky, způsobené jí dcerou Yrsou, jež, jak se ukázalo, se nacházela ve stavu, kterýž za jiných okolností se požehnaným nazývá, v tomto případě však musel býti označen přídomkem protichůdným. Paní konzulová odcestovala se svojí dcerou již v únoru do Kodaně a panna Yrsa vstoupila, Bohu budiž dík a sláva, ještě v létě toho samého roku do posvátného svazku manželského se svým šlechetným bratrancem, hudebníkem Hugem Waldmüllerem. — Co se Addy Geraldiho týče, ten se po propuštění z nemocnice opět nastěhoval na Vechtr, jenž v té době byl již opuštěn, neboť jeho žena Sisal se odebrala zpět na svůj domovský ostrov Kolter a nikdy více se nevrátila. Čtyři měsíce nato slehla a porodila dceru."

Viděno očima účetního Davidsena, nevyplývají z nešťastné aféry panny Yrsy a Addy Geraldiho, jak už bylo řečeno, žádné větší problémy: on je tím zloduchem bez svědomí, ona svedenou nevinností. Pokusíme-li se však udělat si poněkud plastičtější představu o citovém pozadí nevšedního vztahu konzulovy dcery a mladého námořníka, narazíme na určité specifické komplikace, jak tomu nezřídka bývá, když nahlédneme do zapeklitého světa lidské erotiky.

Poznámky v deníku, k nimž se panna Yrsa opět vrátila od poloviny prosince, jsou z větší části vedeny v pythickém stylu, který nám neposkytne mnoho záchytných bodů. Co říci výroku, jako je kupříkladu tento z 18. 12.: „Podeváté absolutně vše. Všechno úplně jedno. *After us the deluge*. Bohužel blíží se nulový bod. Pak Minus . . ." Nebo (21. 12.): „Nejdelší noc roku. Útěk a jiné nesnesitelně dětinské nápady a hloupé slzy, ohavné vidět muže brečet. Bezradná nicka. To doposavad nejhorší. Už pod 0."

Delší zápis, datovaný „V noci před Štědrým dnem", hovoří poněkud srozumitelnější řečí. Stojí zde: „Rozchod. Od začátku věděla, že dotyč. neexistuje, pouze *a phantasma of my dreams*. Takže moje vina. Krokodýlí slzy dotyč. mě naštěstí nechávají chladnou. Prohlédnu vše. Minus stupňů přibývá. Napovrch bezstarostná komedie, nikdo nesmí nic zpozorovat, snáším vše bez mrknutí, jen matčiny oči ne! Opravdu věří, že chřadnu touhou po H.! Skoro pravda, vždyť H. je aspoň muž, dobrou noc, vypláči se ve spánku."

Vybojovaný klid, který se zračí v citovaných zápisech, nicméně mezi vánocemi a Novým rokem ustupuje opravdové průtrži nářkuplných výlevů, psaných většinou naivně romantickým a poněkud bombastickým stylem, přesto však často strhujících svým nezkrotným *furor poeticus*: „. . . Večer opět chodila sama po pobřeží, křičela proti větru a příboji. Ach! Kdyby to někdo slyšel! Toužila po bouři, jež by splavila vše. (Závěr Beeth. Appassionaty!) Být odnesena na temných vlnách, být pohlcena . . . putovat hlubinami, utonulá, leč nikoli mrtvá, s otevřenýma očima, zkamenělýma, zkamenělýma, jako oči Medusy."

Kusé poznámky, které deník panny Yrsy obsahuje 1. ledna 1894, tedy v den Sisalina zločinu a otcovy smrti, působí na tomto pozadí pozoruhodně střízlivě, téměř chladnokrevně: „. . . Mrazivá hvězdná noc. Smír smrti. Co jiného se dalo očekávat než tento blesk, toto zemětřesení, vše přehlušující a pohlcující! Je opět ticho, na zemi nastal konečně mír. Mír trestu."

Později propuká bouře nanovo, ale ponechme tento citát jako poslední slova Yrsy Preislerové v dané souvislosti a vraťme se k hlavní osobě našeho vyprávění, k Addovi Geraldimu.

12

Podle dochovaného ústního podání se má všeobecně za to, že Malťan se po zranění, které mu v hněvu způsobila Sisal, už nikdy úplně nevzpamatoval a lehce se pomátl. Účetní Davidsen nicméně tento názor nesdílí a poznamenává moralizujícím tónem: „Začasto jsme svědky toho, jak se lidé pokoušejí omlouvat zlolajné a zločinné činy nepříčetností těch, kdož je konají, což však já — a se mnou mnozí jiní — shledávám přespříliš laciným způsobem, jak viníka zbaviti odpovědnosti a přičísti ji — ovšem, komu jinému než samotnému Pánu nad lidskými osudy. Takovéto pokusy jest dle mého skromného mínění označiti za bezbožné."

Takový naprosto nesmiřitelný postoj vůči Malťanovi nezaujímal pouze účetní. Kupříkladu je známo, že řídící školy Prosperson, jenž byl představeným farní rady, vykonával silný nátlak na pastora Ewaldsena, aby jménem církve odsoudil skutek Addy Geraldiho z kazatelny, což kněz odmítl s poukazem na evangelium apoštola Jana, 8,7: „Kdo jest z vás bez hříchu, nejprv hoď kamenem."

Jiný z Malťanových zapřísáhlých nepřátel, poštmistr Nicodemussen, vyvinul, jak vyplývá z archívních materiálů, značné úsilí, aby byl Adda Geraldi postaven před soud pro obvinění ze smilstva, od čehož však odrazoval veřejný žalobce zemský soudce Kattentid s poukazem na to, že eventuální procedura s předvedením svědků by mohla způsobit velmi nežádoucí komplikace a zbytečně uškodit vynikajícím osobnostem na čelných místech. Je pravděpodobné, že podobné úvahy byly též důvodem odmítavého postoje městské rady k žádosti o urychlené vykázání Malťana z města, podepsané „jménem četných matek" porodní asistentkou madam Olivií M. Davidsenovou, manželkou účetního.

Jediné trestní opatření proti Addovi Geraldimu bylo tedy nakonec podniknuto, jak je příznačné, ze strany účetního Davidsena, z jehož podnětu byl Malťan zbaven jak svého zaměstnání coby muž pro všechno u obchodní firmy Preisler, tak veřejné funkce strážce přístavních luceren a karanténní vlajky. Účetní zajisté doufal, že bude-li Adda Geraldi takto připraven o živobytí, znechutí se přistěhovalci život v jeho „nové rodné zemi" natolik, že práskne do bot z vlastní vůle. V tomto bodě se však Davidsen zcela přepočítal. Pro mladého a zdatného muže, jakým byl Malťan, jenž teď navíc měl na starosti jenom sám sebe, nebyla otázka obživy velkým problémem, mohl si docela prostě opatřit potřebné sousto k obědu rybářským prutem, a to pouhých pár kroků od vlastního prahu, a mohl rovněž vyplout se svým člunem na některé z četných rybářských lovišť v úžině a stejně jako ostatní rybáři v městě prodat úlovek na hrázi při pobřeží.
Adda Geraldi přesedlal tedy se zdánlivým klidem na rybářství a nic nenaznačovalo, že hodlá opustit zem, naopak, důkladně natřel Vechtr dehtem a přibil si nad dveře podkovu pro štěstí. Mělo se tudíž všeobecně zato, že čeká na návrat své ženy a že se Sisal, až pomine její hněv a uplyne dostatečný čas, potřebný k zahojení urážky, nejspíše také vrátí.
Podle Hanse-Pauliho Alaiha, kterého Malťan v této době často navštěvoval, většinou s lahvinkou v kapse a v lehce podnapilém stavu, se Adda Geraldi zpočátku také kojil touto nadějí a maloval si takové řešení. Avšak jak čas plynul, bylo stále jasnější, že je to naděje marná. V lítostných a vemlouvavých dopisech, které Hans-Pauli pomáhal Malťanovi sepisovat a překládat, se Adda pokoušel znovu a znovu pohnout svou ženu k návratu. Avšak Sisal byla neoblomná. Ozvala se pouze jedenkrát, a to jen proto, aby mu naprosto věcně a chladnokrevně oznámila, že s ním už nikdy v životě nechce mít nic společného a aby se vzdal veškerých nadějí.

V den, kdy dostal tento dopis, se Malťan opil namol, a v následujících dnech se uzamkl ve svém domku a nereagoval na klepání ani volání. Hans-Pauli, jenž tušil nejhorší, si zjednal na Vechtr přístup tím, že vyrazil zadní dvířka. Nalezl Addu, jak leží oblečen na posteli, zarostlý a s červenýma očima a v podivně zatemnělém, otupělém stavu. Když chvíli zíral na návštěvníka, jako by se na něj jen matně upomínal, vydal hluboký povzdech a začal tápavě hledat v posteli polovypitou láhev, až ji posléze našel a přiložil ke rtům. Pozvolna se do něho navrátilo trochu života, občas cosi dutě a chraplavě zamumlal, a mezitím se Hansi-Paulimu podařilo rozdělat v kamnech a postavit na oheň kotlík.
Když Malťan vypil několik koflíků silné kávy a uždíbl pár soust suché ryby, kterou mu přítel přinesl, navrátily se mu síly natolik, že byl opět schopen řeči. Leže se zavřenýma očima upadl do divně zmateného a nejasného, leč nezadržitelného záchvatu povídavosti. Z mlhavého proslovu si pozorně naslouchající Hans-Pauli odnesl nakonec dojem, že obsahoval smutné potvrzení toho, co tušil od samého počátku: že totiž Adda Geraldi nebyl vůbec tím, za koho se vydával. Nepocházel zřejmě z Malty, nýbrž z nějakého irského přístavního města, a byl patrně synem Ira a Italky. Také s barkem „St. Cuthbert's Duck" neztroskotal. Existovala sice loď toho jména, Adda ji však nikdy neviděl, pouze o ní slyšel. Loď, na které plul naposled, byl americký klipper, jmenoval se úplně jinak a také neztroskotal, nýbrž jak Adda řekl, od něho jenom odplul, „aby ho uchránil oprátky". Jaký zločin na palubě spáchal, z jeho zmatené zpovědi nevyplývalo jasně, zřejmě se jednalo o nějakou rvačku a zabití.
Malťanova řeč ztrácela pořád víc a víc souvislost, ale ještě než mu alkohol znovu stačil úplně zatemnit mysl, podal Hansi-Paulimu ruku a pronesl tato chmurná a pro třídiče ryb nezapomenutelná slova: „Teď tedy víš, Paule, že nejsem živý člověk, ale jenom utopenec, že musím navěky zůstat mrtvý a ztracený."

Hansi-Paulimu Alaihovi nebylo zcela jasné, jestli tím Adda chtěl říci, že by mu jako zločinci nejlépe posloužilo, kdyby byl považován za nebožtíka, nebo jestli snad nepojal myšlenku na sebevraždu. Pro každý případ si rozšafný třídič ryb umínil, že bude na Malťana nějaký čas dohlížet. Když však později toho večera znovu navštívil Vechtr, uslyšel ku svému překvapení z pokojíku na spaní hlasy a ženský smích. U Malťana byla na návštěvě žena, nebo možná ženy, ať už to byla ta či ona. Hans-Pauli nechtěl rušit a kroutě hlavou zase odešel.

13

V dubnu roku 1894 se nepřihodilo nic horšího ani lepšího, než že Malťan dostal opět stálou práci v Preislerově podniku, tentokrát ve varně rybího tuku na Stanganæsu. Starému varmistrovi Oliverovi už dlouho nesloužilo zdraví a bylo třeba ho vystřídat, a protože práce ve varně byla všechno jiné než lákavá a dlouho se nedařilo najít za varmistra náhradu, přistoupilo se, ač váhavě, na návrh třídiče ryb, aby jím byl ustanoven Adda Geraldi, jenž byl jako vždy ochoten ujmout se jakékoliv práce.
Zdálo se, že Malťan už překonal krizi. Zároveň se s ním však udála nápadná změna, a to po stránce vnější i vnitřní. Vousy a vlasy si nechal růst, jak jim napadlo, a z jeho někdejší parádivosti o nedělích a sobotních večerech nezbylo vůbec nic, už nikdy se neukázal v buřince ani s kytkou v klopě, a tuhý nákrčník vystřídal červený kostkovaný šátek. Ve Feliksenově tančírně a na jiných veřejných místech se také neukazoval, a vůbec ho bylo vidět jen zřídka mimo jeho pracoviště a domov. Svou práci vykonával s obvyklou pečlivostí, řádně čistil odtokové roury, utěsňoval sáknoucí skuliny, vyměňoval prasklé tabulky v oknech, lopaty, naběračky a ostatní nářadí udržoval v čistotě, staré vysloužilé sudy a jiné haraburdí odstraňoval patřičně z cesty a ze skály kolem varny seškraboval a splachoval všechen sliz z rybích jater a ostatní neřádstvo.
Bylo rovněž konstatováno, že podnikl na vlastní účet jisté změny ve vnitřním zařízení varny, jejichž účelnost nebyla na první pohled zřejmá, tak prý kupříkladu u zadní stěny vyrobil lůžku podobnou lavici, kde měl rozprostřenou celtovinu a jutové pytle, tedy předměty, jejichž použitelnost ve varně byla sporná, a které ovšem také byly určeny k jiným a méně střízlivým účelům.
K bližšímu osvětlení těchto věcí a s nimi souvisejících okolností uvádím ještě jeden citát z journalu účetního Davidsena:

„Onoho léta roku 1894 jakož i následujícího podzimu, ba po celou dobu až do osudného 21. prosince, kdy celá záležitost vzala tak politováníhodný konec, prováděl Malťan činnost, o jejímž nemravném a hanebném charakteru je mi stydno více se šířiti, jež však se týkala jeho stále vzrůstající a posléze chorobně přemrštěné a s posedlostí hraničící inklinace k ženskému pohlaví. Dalo by se předpokládati, že svou nynější, ve vnějším i vnitřním smyslu zvrhlou a pošpiněnou fyziognomií již nepředstavoval přijatelný objekt milostného usilování. S tím větším podivem a politováním jest konstatovat interes, jenž mu byl z různých stran věnován. Pokud jej přičteme na vrub sprostným a nerozumným děvečkám od rybích pultů nebo v oněch dobách tak četným a politováníhodně plodným poběhlicím, jimiž bylo naše město postiženo a jejichž počet, budiž Bohu chvála, nyní významně poklesá, lze si v krajní nouzi tento stav vysvětliti, avšak s údivem a nemalým zahanbením jest třeba ve jménu pravdy přiznati, že začasto se jednalo o ženy, které by podle veškerých předpokladů měly náležeti k počestnějším kruhům.

Žel Bohu nezůstala tato Malťanova činnost bez ostudných následků a podle propočtů se stal za ono krátké časové údobí, jež strávil na Faerských ostrovech, příčinou toho, že nejméně jedenáctero párů očí spatřilo poprvé světlo Boží. Zdá se též, že moc tohoto muže nad ženským pohlavím vzrůstala v přímém poměru k stupňující se bezuzdnosti jeho ponižujících choutek, a není se co diviti, že se hovořilo patrně po právu o jakési posedlosti ďáblem.
Ach ano, však onoho nešťastníka neminul trest a lze s povzdechem děkovati jen Bohu, že i jeho duše není zatracena tak jako jeho tělo."

To, co účetní s ohledem na slušnost opomíjí, líčí lidové podání v sytých barvách do všech otřesných detailů, které ovšem ne vždy nesou pečeť spolehlivosti. Tvrzení, že atmosféra varny, pro normální vnímání krajně nepříjemná, u určitých zvláštně disponovaných žen vyvolávala erotické impulsy, můžeme ovšem, jak už bylo poznamenáno, sotva odmítnout. Avšak pokud jde o počet Malťanových návštěvnic v tomto domě, a rovněž o častost jejich návštěv, tu třeba vzít v úvahu známý sklon lidové fantazie k přehánění. Malťan prostě nemohl zastat tak obrovské výkony.
Že excesy, o nichž je řeč, jsou lokalizovány do varny a nikoliv do Malťanova domova na Vechtru, má zajímavé vysvětlení: tam se totiž zdržovala *Angelika*. Tato mladá, v inkriminované době dvaadvacetiletá dívka, jejíž žárlivost byla vlastním důvodem celé Malťanovy mizérie, se nastěhovala na Vechtr jako hospodyně a zavřela dveře před všemi nevítanými návštěvami. Její slabost pro Addu Geraldiho byla zřejmě toho druhu, co unese jakékoliv břímě, dokonce i dennodenní nevěru. Ve své pokorné oddanosti vzala za vděk tím, že mu vedla domácnost a sdílela s ním lože. Angelika porodila po Malťanově smrti dvojčata, syna a dceru.

14

Poslední kapitola Malťanovy ságy je opravdu pramálo radostná.
Jak už bylo řečeno, zmizel Adda Geraldi náhle a nečekaně ze scény, kde na sebe během necelých dvou let strhl pozornost a vzbudil takový rozruch, že vplynul mezi figurky místních lidových pověstí a nebude hned tak zapomenut.
Jeho skon a otřesné okolnosti s ním spojené jsou zahaleny závojem mlhy, který se nepodařilo poodkrýt ani účetnímu Davidsenovi, ani nikomu jinému. Davidsen však zaznamenal s obvyklou pečlivostí do svého journalu vše, co se o této události ví.

„Když strážný Hans Agranda," stojí tam psáno, „k jehož povinnostem náležel též dohled na šílenou ženštinu Matheu Magnussenovou, kolem osmé hodiny ranní v čtvrtou neděli adventní roku 1894 míjel s lucernou pod valy Skansenu stojící chýši, v níž byla bláznivá žena zavřena pod zámkem, shledal ke svému úleku, že dveře jsou dokořán, a poté co pln zlých předtuch vstoupil dovnitř, nalezl nešťastnou obyvatelku chýše ležící mrtvou na zemi. Neodkladně zalarmoval velitele skansenské pevnosti Samuela Anthoniusena, jenž se dostavil na místo s dvěma stráž konajícími četníky. Rozličné okolnosti naznačovaly, že se do chýše někdo vloupal a že zde došlo k zápasu. Skansenští četníci si rovněž povšimli stop v čerstvě napadaném sněhu před vchodem do chýše a na vícero místech zjistili též čerstvé skvrny od krve. Muži se spěšně vydali po těchto stopách, jež vedly k pobřeží u varny rybího tuku. Na tomto místě se nacházel také otisk po člunu, spouštěném na vodu, totiž po jolle Addy Geraldiho, jež jindy bývala vytažena na svah u varny.

Velitel neprodleně shromáždil veškeré mužstvo pevnosti a obě skansenské lodi, ‚Královna Louise' a ‚Policista', vypluly s plnou posádkou do tmavého jitra. Sněžilo nyní tak hustě, že nebylo viděti ani lucerny při výjezdu na moře. Všichni obyvatelé byli tohoto sobotního rána na nohou a houfně postávali na Stangeském i Thingském mysu a čekali na vývoj událostí. S rozedněním se obě lodi navrátily, jedna majíc v závěsu jollu, leč ta byla prázdná a po Malťanovi nebylo ani stopy kromě krve, jež se roztékala ve vodě na dně člunu.
Doktor Fredericia, jenž spolu se zemským hejtmanem později ohledal Matheu, konstatoval, že byla zardoušena po prudkém zápasu. Její ruce a nehty byly silně zakrvavené.
Tímto politováníhodným způsobem," končí účetní Davidsen svou zprávu, „skončil život ubohého Malťana. Bůh budiž milostiv jeho hříšné duši a uchraniž ji přísného trestu v den Posledního soudu."

WILLIAM HEINESEN

OKŘÍDLENÁ TMA

Mezi zdmi starých domků se už smráká. Tu a tam je vidět osvětlené okno. Na konci hrbolaté uličky ještě visí kousek bledého nebe a tamhle se z něho vynoří kostelní věž a zvolna pluje se svou korouhvičkou a čtveřicí křížů večerem.
Antonie se vrací s malým bratrem domů z pobřeží. Potulovali se tam celé dlouhé, teplé srpnové odpoledne, házeli žabky do moře, chytali koljušky a sbírali mušle, které Antonie navlékala na šňůrku a udělala si z nich veliký, několikrát obtočený náhrdelník. Uvila si také věnec z přímořských narcisů a nasadila si jej na nepoddajné vlasy. Malý bratr je unavený a hladový a chce už domů, ale Antonie nemá ještě dovádění dost a dává si na čas, loudá se, brouká si nějakou melodii a pokukuje velkýma očima po zšeřelých koutech a v dobrém rozmaru se co chvíli zatočí tanečním krokem a zachrastí náhrdelníkem.
„Tak už pojď!" pobízí ji malý netrpělivě.
Antonie mu odpoví úryvkem písničky, kterou si pobrukovala, vyšle k němu pár nesmyslných veršíků, jimiž neustále překypuje a určitě si je vymýšlí sama.
„Kolem staré lucerny
Tirumtille tančí,
že je tak hrozně maličký,
strachem celý jančí."
„Jsi ťululum!" řekne bratr. „Máš obočí jako když letí vrána!"
Antonie se na něho vlídně usměje velikými řezáky a zpěvavě odpoví:
„Tak, tak — a jako co jsi ty, bráško? Jako mrňavá mrkev. Nejmrňavější mrkvička!"
„Haló, děti!" zavolá na ně nezřetelná postava z tmavých dveří krámu Hrozinkového Karla. Je to kupec Karel osobně a má na ně prosbu. Jde o jistou pochůzku, dlouhou pochůzku. Je zapotřebí dojít k Olemu Snældovi, na samotu, která leží až nahoře na pláních severně od města. Dcera Oleho Snælda má zítra svatbu. Přes den jim tam navezli spoustu všelijakého zboží, ale teď se ukázalo, že podomek zapomněl na něco důležitého. Je zrovna na pochůzce v úplně jiných končinách a možná, že se dneska večer ani nevrátí.

„A ty jsi jako blesk, Antonie," dodává kupec povzbudivě. „Co to je pro takové velké děvče, dovézt tuhle bedýnku Olemu Snældovi!"
Za odměnu dostane balíček datlí. Antonie váhá a nechá se prosit, Karel musí vyrukovat s dvěma balíčky datlí, a kromě toho si Antonie vyžádá svítilnu, protože za chvíli bude tma jako v pytli. Kupec přinese lucernu proti netopýrům. Pak připevní bedýnku na vozík s dlouhou vojí a rozžehne lucernu.
Taková nádhera! Najednou je všechna únava ta tam, a když zatáhnou za vozík a vykročí do večera, malý neodolá a radostí zavýskne. Krejzl z mušlí chřestí Antonii na krku jako chřestýš.
„Hádej, co teď jsme?" řekne Antonie a přátelsky žďuchne do brášky. „Jsme loupežná banda a ukradli jsme poklad. Já jsem královna lupičů a jmenuju se Kristella Allaralda!"
„A co jsem já?" opáčí malý.
„Ty jsi malý loupežník, malilinkatý loupežníček a jmenuješ se jenom Stoffa!"
„Já se Stoffa jmenovat nechci!" natahuje bráška. „Nebo půjdu domů a jdi si k Olemu Snældovi sama!"
„No tak ne, jmenuješ se tedy *Brassabras!*"
Bratříček vychutnává drsné jméno a drobet se upokojí. Minuli už domky města a před nimi se rozkládá zvlněná krajina, kterou se do daleka vine cesta. Sena jsou v plném proudu a vzduch ostře voní čerstvě pokosenou trávou. Děti se na okamžik zastaví a zadívají se na mizející světlo na západě. Kolem svítilny se neslyšně rojí droboučké mušky a vypadají jako světlušky. V dálce naříkavě zabučí kráva.
„Hú," zašeptá Antonie a otřese se.
„Proč hú?" táže se malý.. „Vždyť to byla jenom kráva."
„Bůhví co to bylo. Ale teď už musíme jít."
Stoupají do dlouhého svahu a míjejí domek Elsy z Vršku. Je ponořen do hlubokého přítmí a napolo skryt za jeřabiny a keře angreštu, jenom štít z nich vykukuje, pořád ještě slabě osvětlený večerním nebem. Vybledlá tráva na střeše visí jako rozcuchaná kštice přes vyhaslá okna. Ale v chlévě je světlo. „Pojď se podívat!" řekne Antonie a nechá vozík stát. Oba se přikradou k chlévu a nahlédnou dovnitř plísní potaženým okýnkem. Elsa z Vršku tam sedí jako v zelenavé mlze a dojí svou šedou kravku. Je to malebný obrázek: pokojná stařenka s bílými sčesanými vlasy. Ta se má! Jen si pomyslete, bydlí si tu sama samotinká za těmi hustými keři a jenom se točí kolem krávy a slepic a peče si chleba a cukrové koláče! Jenže vždyť Elsa vlastně nevypadá ani za mák šťastně. Je vdova, a proto je asi tak smutná. Třeba tu ten její nebožtík obchází a straší. Možná ho zabila ona!
„Pojď, musíme jít!" řekne Antonie a šťouchne do bratra.
Pospíchají do kopce, malý táhne vozík a Antonie tlačí vzadu. Na vršku stojí stará lavička a tam si na chvíli odpočinou, pojídají datle a libují si ve světle lucerny.
Ze tmy náhle cosi zašumí, jako by kolem nich něco neslyšně prolétlo, ale nic to není, jenom pohyb ticha a pusté tmy. A přece jenom to něco je, protože najednou je to úplně blízko, šumivý zvuk se tvrdě zatne do uší, zmohutní a naplní tmu, a teď už je slyšet, že jsou to ptáci, dají se rozeznat rozmachy křídel a ojedinělá kratičká, opatrná típnutí.
Antonie uchopí bratra za rukáv a oba natáhnou krk do tmy, ale nic nevidí. Jenom ten mocný zvuk mnoha křídel je kolem nich.
A i ten mizí, až se úplně ztratí ve tmě. Je pryč, zůstalo jen obyčejné chvění v uších.
„Ptáci," řekne chlapec.
„Kdepak," odtuší Antonie.

„Cože? To nebyli ptáci?"
„Ne."
„Tak co tedy? Něco tu přece letělo?"
Antonie mlčí významně a vševědoucně.
„Ty jsi ale praštěná!" řekne malý.
Znovu se posadí a v osamělém svitu lucerny pojídají další datle. Náhle však Antonie upře na bratra své velké bledé oči a prohodí tichým hlasem:
„Jen si nemysli, že se má Elsa z Vršku nějak dobře. Její muž ji totiž v noci občas navštěvuje zahalený do bílého umrlčího rubáše!"
„No a?" ušklíbne se bráška.
Antonie jen pokyvuje tajuplně hlavou a oči se jí změní v úzké černé štěrbiny.
„Ty se zkrátka bojíš," řekne bratr a uplivne si.
Večerní světlo teď už zmizelo úplně. Obloha je zatažená. Kolem voní jen mech a noc. Velký, chundelatý motýl bezhlavě naráží na sklo svítilny, nedá se na to dívat, vždyť se utluče. Antonie

vstane a chytí ho, zběsilá křídla jí drnčí v zavřených dlaních jak palička u budíku a lechtají ji tak, že musí motýla pustit, a ten je hned zase u svítilny a pohrdaje smrtí, doráží na sklo.
„Zabije se," říká Antonie, „úplně se o to sklo ubije."
„Ten je ale *vypasený!*" poznamená chlapec.
Vydají se na další cestu. Tma už tak zhoustla, že se zdá, jako by světlo svítilny do ní hloubilo otvor, nějakou tajnou chodbu. Na celém světě jsou teď jenom oni dva, Antonie a malý bráška. A ten rozkurážený noční motýl. A vozík a kousek cesty, po kterém právě jedou. Brodí se svým vlastním hopkajícím stínem. Světlo plápolá v trávě a v šťovíku u cesty, tu a tam se ze tmy vynoří vysoký balvan a vycení na ně zuby. Chlapec si každou chvíli odplivne a stále se tváří tuze pohrdavě. Jeho krátká osvětlená postava vypadá tak směšně maličká a zarputilá proti té nesmírné tmě.
„Že je ten motýl ale legrační," poznamená. „Jako kdyby měl opravdické peří! Co pořád chce u té lucerny?"
„Chce dovnitř a uhořet," poučí ho Antonie.
Ale najednou je ten opeřený noční tulák pryč. Vlastně ne, není, na skle je vidět jeho třepotavý stín, jenže teď je uvnitř!
„Jú!" vykřikne chlapec. „Spálí se!"
Než to dořekne, motýl shoří a je nenávratně pryč. Ani troška kouře po něm nezbyla.
„*Chtěl* umřít!" poznamená Antonie temně.
Chlapec vydá drsný, posupný zvuk. Nemá rád smutné věci. Zato Antonie si ve smutných věcech libuje.
„Ať jsem trajcem, jestli tu ten bláznivý motýl není znovu! Jen se podívej, Antonie!"
„Tohle je jiný," odtuší Antonie. „Teď je řada na něm, aby uhořel!"
Chlapec si začne hvízdat. Nebude se přece dívat na nějakou hloupou drobotinu, která chce za každou cenu přijít o život.
„Tak a teď se musíme mít napozoru před Divousem Křivousem." řekne Antonie. „Bydlí někde tady!"
Bráška v životě neslyšel o někom s takovýmhle jménem. Antonie ovšem taky ne, právě si Divouse Křivouse vymyslela. A v duchu ho také docela přesně vidí: malého, sinalého zakrslíka s hlubokými očními důlky a s řídkou kozí bradkou. „Bydlí v mohyle, kde pohřbili Jidáše, když se oběsil. Copak si nepamatuješ na Jidáše a jeho hrob, bráško? A Divous Křivous je vlastně Jidáš, cinká pořád stříbrňáky a donekonečna je počítá, a když jde někdo za tmy kolem něj a vyruší ho, tak . . ."
„Cha cha!" utne ji bráška. „Dej mi s ním pokoj! Vůbec mě to nezajímá."
Antonie už popravdě řečeno ani nemá odvahu vyprávět ještě dál, ale pusa jí jede sama od sebe a chraplavě pronáší:
„Uškrtí ho provazem, na kterém se sám oběsil!"
Bráška pitvoří tvář a křičí:
„To je mi fuk! Úplně fuk!"
Zní to tak bezmocně, jenom ubohý tenounký hlásek uprostřed velikánské tmy. Antonii buší srdce, cítí skoro nezvládnutelnou touhu křičet, vyběhnout s jekotem do tmy a jenom křičet a tancovat a dělat kotrmelce. Odvrátí se a sevře pusu proti černé tmě do němého výkřiku. A pak ji najednou přepadne taková podivná lítost, pohladí láskyplně bratříčka a řekne vřele:
„Ale víš co, bráško? Potom přijde Pán Ježíš a vezme ho za ruku a shlédne k němu!"
„Ke komu shlédne?"

„No, k *němu!*"
Antonii nechce to šeredné jméno přes rty. Špitne jenom. „K Divousovi Křivousovi! Prostě k němu *shlédne*. A ten se složí na zem jako podťatá kostra . . ."
„Kdo se složí?" diví se bráška.
„No, Ď. K.!" odpoví Antonie šeptem.
Tráva zašumí a od velkých, bohem opuštěných kamenných mohyl ve tmě to tiše zaskučí. Ach, taková dlouhá cesta! Pořád vzhůru, pořád do kopce. Od domku Oleho Snælda ještě není v dohledu ani světélko. Stále jen svítilna a vozík, cesta a šedivé kamení, které vypadá, jako by popolézalo v trávě. A nebožtík muž Elsy z Vršku s vyceněnými umrlčími zuby. A Ď. K. s provazem. Antonie v duchu křičí, vydává táhlé, němé výkřiky, které vzlétají do tmy a snášejí se daleko odtud k zemi na neslyšných křídlech.
„Tak, a tedy je zase *Summa Summarum!*" řekne. Pronese to, jako by se nemohla smíchy udržet. A přitom na tom není nic k smíchu, kdepak. Protože Summa Summarum je nejhorší hrůza, jakou zná. Je to mračno strašných vyvržených duchů, které zničehonic kolem člověka přeletí. Najednou je tady, je slyšet svist křídel ve vzduchu, a ve tmě se zjeví hlavy a ruce a nohy, oči a obličeje, dlouhatánské ruce, které se po člověku vztahují. Tohle však se bráškovi neodvažuje říct. Ať se raději dovtípí sám.
„Surrelurrelárum,
Nebepeklofárum!"
brouká konejšivě. A najednou toho ví strašně moc o tom nepokojném strašidelném mraku, úplně před sebou vidí ty divé tváře, hrozivé koňské hlavy, rozšklebené trolí tlamy, bledé ženštiny, které se hihňají a vřeští, až se zalykají, ale přitom se ani neusmějí, jenom kvílejí mezi umrlci s otevřenými pusami a mrákotnými tvářemi. Už to všechno nemůže vydržet, přiskočí k bratrovi a pořádně jím zatřese, zašklebí se na něj a kousne ho do ucha. Díky bohu, že je bráška tak hloupý, blahoslavená nevědomosti nevinných ve věčné tmě!
„Nech mě, ty čertice jedna!" křičí chlapec a brání se. Konečně zahlédnou světlo od domku Oleho Snælda, daleko, předaleko vpředu. A najednou je všechno úžasně pěkné. Tma je s každým krokem neškodnější, stáhne se a hledí si svého.
Ale u seníku na louce *někdo* stojí, ach ty dobrý bože, to přece nemůže být člověk, ta hrozitánsky dlouhá a nehybná postava za seníkem? Antonie dobře ví, co to je, a zděšeně zašeptá:
„To je přece sám . . .! Bože zachovej!"
Bráška se zastaví s otevřenou pusou.
Antonie udělá ve světle lucerny znamení kříže a kráčí jako svatá poutnice s pozdviženýma rukama k seníku. A hle, zlý duch musí ustoupit! Ustupuje pomalu a nerad, krok za krokem, je slyšet nárazy kopyt ve štěrku.
„Ty strašpytle!" posmívá se bráška. „Hned jsem věděl, že je to kůň!"
Antonie se pronikavě zasměje, chytí bratra za ruce a přinutí ho, aby s ní tancoval kolem lucerny. Zpívá při tom z plna hrdla:
„Dokola, bráško, hejsa,
zámek je dobyt a náš,
králem tam byl Nedejsa,
a přece se musel vzdát.
A dvanáctero loupežníků
tryskem ujíždí do lesa . . ."
„Kdybys tak už držela pusu!" čertí se chlapec, ale na hlase je mu znát, jak se mu ulevilo na duši.

Poslední úsek cesty urazí zvesela a v dobré pohodě. Odevzdají zboží od kupce uspěchaným ženám v kuchyni Oleho Snælda a smějí nakouknout i do světnice, kde švadlena Anna Tonglová s pusou plnou špendlíků pokyvuje nad hubenou dcerou Oleho Snælda, která zkouší svatební šaty. Joj, tady je veselo a rušno! Sám hospodář Ole Snæld a jeho zeť prozpěvují v osvětleném sklípku romance, nacvičují svatební píseň. Jakub Loďař, jednooký bratr Oleho Snælda, je tu také a má na slepém oku černou klapku. Antonie s bratrem se nemohou odtrhnout od domu radosti. Dlouho postávají a hledí na bezstarostný zámek Soria Moria zářící do noci a zádumčivě vychutnávají bezpečí lidské blízkosti.

Ale potom nanovo do černého večera. Nic naplat. Tma se zase rychle vzpamatuje a škodolibě a lačně je pohltí, plná křídel a sebevražedného hmyzu, plná výsměchu a triumfu, zlovolné laskavosti a svodů, mocných a zákeřných překvapení. Prázdný vozík klevetivě a neomaleně drkotá po cestě, plamínek v lampě bliká žlutě a modře, někdy také ďábelsky zeleně. Seník v lukách huhňavě povrzává hlasem upovídaných stařen a přeskakuje hned do výhrůžky, hned do předstírané srdečnosti.

A pak zase dolů s kopce, ve sladkých vlnách zavane vůně sena, smíšená s nakyslou vůní mechu a kopanic. Tmavá tráva na dosud nepokosených lukách šeptá a pípá.

Antonie najednou zarazí vozík uprostřed kopce.

„Co je zase?" otáže se chlapec unaveně.

„Heleď, když se postavíš zády ke světlu," odpovídá Antonie šeptem, „tak je uvidíš — všechny ty hlavy,"

„Jaké hlavy?"

„Hlavy divoženek přece! Vidíš je?"

Ne, chlapec vidí jen trsy obyčejné trávy, šťovík a kameny.

Nevidí všechny ty prošedlé stařecké tváře, celý hustý přízračný les maličkých babic. Strkají se a chňapají po sobě, jak si spolu horlivě šeptají, klábosí o šatech, o bílém úboru nevěsty, o černém

smutečním závoji, o dětských šatečkách, o pohřebních rubáších, o starých hadříkách a odstřižcích, o klubkách šedivé příze, která sahá až na konec světa, o kolovrátkách, co večer za večerem vrčí hluboko do noci, kdy jsou pány země pouze kočky a strašidla. Celá stráň žije, chlupatí medvědi s velikánskou hlavou tancují kolečka, malí vážní mužíčci snášejí suchou rašelinu do děr a usazují se ke svým kovářským výhním pod kameny, zástupy panen se prohánějí vzduchem, mladičké dívky, které zemřely v rozpuku mládí . . .

Antonie si hluboce povzdechne, myslí na ty mladé umrlé dívky, které nikdo nikdy nepolíbí a nebude mít rád a kterým zbyly jen ty studené hroby a temná noc. Taky ji napadne, jak by bylo smutné, kdyby teď umřela ona, uprostřed téhle tmy, a jak opuštěný by tu malý bráška stál . . .

„Tak pojď!" komanduje ji zvučně a halasně chlapec.

„Hele, poslouchej! Tady je ozvěna!" řekne Antonie a zavolá: „Húu, húu! Pojď! Pojď!"

„Nech toho už!" napomene ji bratr přísně.

„Pójď!" volá Antonie a ozvěna odpovídá: „Pójď!"

„Už jdu!" volá Antonie a tma odpoví: „Už jdu!"

„Už jdu!"

„Už jdu!"

„Přestaň už!" křičí chlapec. „Antonie! Přestaň!"

Ozvěna mu pošle jeho slova zpět v zmatené sborové úpravě. A potom se najednou rozhostí hluboké ticho. Avšak uprostřed ticha se ozve nečekaně zvuk z kopce, dlouhé húu! a ještě jednou húu!, následované nesrozumitelným brumláním.

Děti naslouchají s otevřenými ústy a velkýma očima zírají do tmy.

„Pojď pryč!" špitne Antonie a chytne bráškа za ruku. Vyrazí horempádem pryč z cesty, do luk, jenom pryč. Tma kolem nich spustí svá křídla a téměř jim vyrazí dech. Náhrdelník bláznivě chřestí Antonii na prsou a Antonie jej strhne s krku a odhodí do tmy. „Tady," vypraví ze sebe sotva dechu popadajíc. „Tady si lehneme do trávy."

„Vždyť to možná nic nebylo!" namítne chlapec.

Antonie neodpoví. Zmáčkne bráškovi ruku. Vozík stojí opuštěně pod nimi na svahu a lucerna bliká jako spadlá hvězda.

„Húu!" ozve se znovu. Hluboký mužský hlas. Antonie k sobě přitiskne bratra a ucítí pach chaluh a rybiny z jeho kazajky.

„To možná určitě volá jen obyčejný člověk!" zašeptá chlapec.

Antonie neodpoví. Přemýšlí. Třeba je to bratr Oleho Snælda, Jakub Loďař, který se už vrací domů. Ale co když to není on! Co když ne! Co když to ze tmy volal někdo jiný! Například *Sigurd Jorsalfar!* Jednou se jí zdálo, že ji hrozně utiskoval muž toho jména, ukrutný chlupáč, který jí foukal vzduch do pusy a zvedl ji a odnášel pryč . . .

Pak se však ve světle svítilny objeví postava, je ji vidět stále zřetelněji, až nakonec dojde k svítilně . . . Bledá tvář s řídkou bradkou nabývá tvaru, je to strašidelná tvář, umrlčí tvář s velkými černými očními důlky. Divous Křivous! Ale ne, přece jen to není on, je to opravdu jen Jakub Loďař s klapkou na oku. No ovšem! Jakub slyšel volání a viděl světlo a teď stojí a diví se, kdo to mohl volat a co to je za vozík a svítilnu. Asi si myslí, že někdo volal o pomoc. Stojí u prázdného vozíku a rozhlíží se.

„Húu!" zavolá znovu a z kopce mu odpoví ozvěna. „Kdo je tady?"

„Tady!" odpoví ozvěna.

„Tady!" vykřikne chlapec hlasem skoro udušeným radostí a úlevou.

„Mlč!" zašeptá Antonie a štípne ho do stehna.

„Au!" vykřikne chlapec na celé kolo, vytrhne se Antonii z náruče a vrhne se k svítilně a k Jakubovi.
Antonie zůstane sedět ve tmě sama. Dívá se, jak bráška stojí s Jakubem Loďařem, ukazuje a horlivě vysvětluje. Všechno jí připadá najednou pokažené. Cítí náhle únavu a hlad, a otřese se při pomyšlení na zítřejší den, neudělané úkoly, výčitky a plísnění a protivné kalamáře.
Volky nevolky se zvedne a s povzdechem zívne, jako kdyby ji někdo příliš brzy vzbudil.
„Pojď sem!" volá bratr a ozvěna.
„Pojď sem!" volá Jakub.
„Počkejte chvíli!" odpoví Antonie. S pláčem na krajíčku se motá tmou a hledá v trávě náhrdelník, který prve odhodila.

JENS PAULI HEINESEN

MUŽ V ČERVENÉ VESTĚ

Samuel bydlel v Brú a ještě nikdy se nestalo, aby se jednou za rok, většinou začátkem července, nedostavil na návštěvu do Geilu. Odnepaměti panoval v těchto dvou obcích zvyk, že se jejich obyvatelé dvakrát do roka navzájem navštívili. Lidé z Brú chodívali do Geilu první neděli po stříhání ovcí, kdežto z Geilu chodili do Brú na Silvestra. Ale před víc než jednou lidskou generací začal tento zvyk upadat v zapomnění a jednoho dne byl prostě vymazán z kalendáře a nikdo po něm už ani nevzdechl. S jednou výjimkou. A tou byl Samuel, jenž se se vzácnou věrností snažil zachovávat starobylý zvyk až do smrti. Příslušná neděle se tím odlišovala od všech ostatních natolik, že se jí začalo říkat podle tohoto dobrého muže Samuelův den.
Už dlouho před mší svatou začli lidé v Geilu Samuela vyhlížet a sázet se, kdo ho tentokrát první zahlédne mezi skalami na Reynabrúgu. Bylo to poměrně daleko, takže nebylo snadné ho mezi kamením rozeznat, ale Samuel byl tak dochvilný, že se každým rokem ozvalo takřka na minutu ve stejnou chvíli radostné volání: Už ho vidím, už ho vidím.
A pak už scházel tento vysoký a důstojný muž, štíhlý a na dlouhých nohou se svahu, a jak se rozvážnými kroky blížil, daly se na něm rozeznat i barvy: červená vesta, hnědý kabátec, červená čepice s černými proužky, černé kalhoty po kolena se stříbrnými knoflíky na vnější straně, hnědé punčochy, obtočené kolem lýtek bílými tkanicemi, které mu přidržovaly střevíce z ovčí kůže, stříbrné knoflíky a stříbrná výšivka na vestě. Bílý tuhý nákrčník a nakonec dlouhý, úzký obličej, růžový, s bílým obočím a řasami.
Kráčel vzpřímeně a nesl vysoko hlavu, a když došel na rovinu, poznali všichni i známou chůzi, dlouhé, pomalé kroky a dlouhé ruce, které se mu pohupovaly do taktu kolem boků. Nešel, nýbrž přímo plul po ovčí stezce, a ve chvíli, kdy procházel vrátky z pastvin na luka, se otevřela okénka na kostelní věži a za okamžik se mu rozezněl vstříc zvon. Srdce zvonu se kývalo do taktu s jeho kroky ten poslední kousek, co mu zbýval ještě ujít do vsi. Děti, které se tolik těšily, až ho uvidí přicházet, zrozpačitěly a utíkaly před ním, čím víc se blížil. Člověk, který se ke vsi spíš vznáší, než jde, nepochází z tohoto světa. Raději se schovaly a pozorovaly ho z úkrytu.
Všechno bylo v blízkosti tohoto vznešeného muže najednou ubohé. První tmavé domky, k nimž došel, se scvrkly a cesta mezi nimi byla hrozně úzká a špinavá. Nastal Samuelův den, všichni to na sobě cítili.

Takové bylo jeho uvítání ve vsi. Samuel se nikde nezastavil a kráčel rovnou do kostela, jako by ho srdce zvonu na věži přitahovalo. Nic s sebou neměl, přišel z Brú s prázdnýma rukama, a třebaže šel bez zastávky tři hodiny, vstoupil sic vyhládlý, leč lehkým krokem do kostelních dveří, které ho už očekávaly otevřené dokořán. Usedl do první řady, sklonil hlavu k modlitbě, načež se strnule napřímil a po celou mši se díval před sebe a nemrkl napravo ani nalevo. Lidé v Geilu byli dbalí křesťanských povinností, ale pouze o vánocích a velikonocích byl kostel tak početně navštíven jako tohoto dne. Děti se tlačily co nejdál vzadu, aby mohly pozorovat muže, který byl tak slavný, že se po něm jmenoval den.
Takto Samuelův den začínal. První člověk, kterého navštívil, byl z celé obce nejvznešenější. Šli spolu z kostela domů a Samuel byl pozván do parádního pokoje, kde ho už čekal svátečně prostřený stůl. A protože Samuel měl před sebou ještě moc práce, pustil se bezodkladně do hovoru. Měl toho mnoho na srdci a to, co říkal, bylo řečeno tak jasně a důrazně, že to nebylo zapotřebí opakovat.
„Jste ještě mladý, velebný pane, je to na vás vidět a bylo to dneska v kostele také slyšet. Nic proti tomu, že užíváte faerský zpěvník, a nic proti tomu, že sem tam kážete faersky, ale kdybyste byl tak starý jako já, pamatoval byste tu zvláštní náladu, která panovala v kostele při dánských bohoslužbách. Myslím, že by ta dnešní mše nebyla horší, kdybyste nás nechal zazpívat dánskou

píseň nebo přečetl Písmo dánsky. Řeknu vám jedno, velebný pane, když moje matka ležela na smrtelné posteli, zapůsobilo na mě nejvíc, když jsem ji slyšel číst Písmo a žalmy dánsky. Zvlášť ráda měla jeden žalm od Ingemanna: Vykupitel je můj dobrý pastýř, u něho nepocítím stesk. A Samuel přeříkal faráři dánský žalm od začátku až do konce. Když došel k čtvrté sloce, A mám-li přece vejít v hadí zemi a spatřit sinavé stíny smrti, přivřel oči, a protože oknem svítilo slunce, zlatě se mu zatřpytily řasy a obočí.

„Její poslední chvíle byly nějak slavnostnější, jestli mi rozumíte. Faerština mi proti tomu připadá taková chudá a bezbarvá. My, co pamatujeme, jaké to bylo dřív, vás mladé musíme litovat. Je to, jako kdybyste z křesťanské víry nedostávali to nejlepší a nejbohatší, ale museli se spokojit jen se špatnou nápodobou. Potěšení, které mojí mamince přinášelo Boží slovo v jazyce, co se dneska odevšad vytlačuje a nezdá se dost dobrý, bylo tak veliké, že se nedá srovnat s žádnou dnešní radostí. Takové potěšení teď už nikdo nezná, vymizelo navždycky, a nemusím říkat vám, velebný pane, že ta slavnostní nálada, co bývala v kostele, také vymizela. Jestli chcete dát na mou radu, tak nechte zaznít slovo Boží zase v jazyce, v kterém zní nejkrásněji."

Když Samuel pojedl oběd a chvíli poseděl, sáhl do kapsy červené vesty, pohlédl na hodinky, poděkoval, a požádal faráře, aby měl na paměti jeho slova. Sváteční část dne skončila, teď se mohl věnovat jiným povinnostem.

Nad vesnicí jako by se toho dne vznášel ortel, nikdo to necítil lépe než děti. Některé stouply v úctě, jiné byly pokořeny, poněvadž na ně nedopadl paprsek milostivého slunce. Samuel navštěvoval pouze významné rodiny, důležité a lepší lidi. Nebylo málo těch, co host nepoctil ani pohledem, a mnozí se museli spokojit s tím, že jen přihlíželi, jak kráčí k vyvoleným. V okamžiku, kdy vstoupil do dveří některého z těchto domů, se zdálo, že dům vyrostl a získal na vznešenosti, ba pohádkovosti, a pokud v něm měli děti, i ty se změnily, takže opomenutí byli nuceni ustoupit stranou a nejraději se jít schovat. Byla to čest dostat takového hosta, museli k němu být pohostinní, a Samuel také uměl pohostinnost přijímat.

Jak den plynul, projevovaly se na něm různé změny. Plášť za ním vlál, takže bylo lépe vidět kazajku a červenou vestu, a červená čepice s černými proužky se mu s každým domem, který měl za sebou, posunula o kousek dozadu. Krom toho mu přestala fungovat souhra mezi pažemi a nohama, která pro něj jinak byla tak charakteristická. Vypadalo to, jako by kráčel po vlnách.

K učiteli Samuel nešel, tady si stanovil hranici. Navštívil však kupce, rejdaře a kapitána největší rybářské lodi. A na nich nešetřil časem, nikdo z lepších lidí nesmí přece přijít o Samuelově dni zkrátka.

„Ba příteli, tak mě tu máš letos zase. Na zdraví, kamaráde, na zdraví, na vyprahlé hrdlo si opravdu nemůžu stěžovat. Navštívil jsem dneska už pěknou řádku dobrých lidí, a musím říct, že jsou mezi vámi i takoví, co se odtahují od Strany dánské jednoty. Nu, vaše věc, sami na to doplatíte. Já jsem . . . i hele, vyhaslo mi cigárko, pojď mi ho připálit. Já jsem hlasoval pro jednotu s Dánskem celý život, a budu pro ni hlasovat do smrti, protože ti povím jedno: nejlepší Faeřani jsou ti, co volí Stranu jednoty. My to jsme, kdo staví na realitě. Vy se vznášíte v luftě, my se držíme na zemi. Můžete říkat, co chcete, a můžete se ohánět cizím peřím, jak je vám libo, ale jestli máte čest v těle, musíte uznat, že proti dřívějšku jde dneska všecko s kopce. Dnešní lidi už nic nedokážou. Když já byl mladý, chodili jsme k vám na návštěvu všichni, ženy jako muži. Teď jsou lidi tak líní na krok, že se jim už ani nechce vytáhnout paty za humna. Jenom sedí, koukají pánubohu do oken a hnijí si někde v závětří. A řeknu ti, přítelíčku, a to opravdu nelžu, že i ženské byly dřív hezčí a hbitější než teď. Já si na tu novou generaci nepotrpím. Krucinál, už mi zase vyhasl. Pojď mi ještě připálit. Ba, kamaráde, já nikomu nic nedlužím, platím daně, jak se patří, a plním své povinnosti ke společnosti. Samuelovi nemůže nikdo nic vyčíst, na to dej krk. Byl jsem kolikrát taky v úzkých, ale jestli víš o něčem, co Samuel nedokázal zvládnout, tak mi to pověz. Kdepak, kamaráde, já se hned tak nevzdám."

Někdy pozdě večer nastala chvíle, kdy už nebyl ve vsi žádný lepší člověk, kterého bylo třeba navštívit, a to pak i kdyby byl Samuel nakrásně rozkurážený, podíval se na hodinky, poděkoval za pohostinství, a kdepak, nepřichází v úvahu, žádnou výslužku s sebou nechce, má v žaludečku jako v pokojíčku a je tak najedený, že mu to vydrží nejmíň na tři neděle. A taky se mu s prázdnýma rukama líp půjde, ale kdyby si směl vzít na cestu jedno velké cigárko, tak jim bude nadosmrti vděčný. A vydal se na cestu k domovu. Byl tak rozpálený, že si dal plášť i kazajku přes ruku, a bílé rukávy svítily a červená vesta plála v letním soumraku, a protože muž, jenž odcházel, nebyl už tím, co přišel, byl houf dětí troufalejší, ba dotěrný, zvláště ty, které nenavštívil. Šly mu v patách hodný kus cesty. Některé si dokonce z něho chtěly utahovat, ale Samuel vyndal doutník z úst, otočil se a zapěl na ně chválu, jak prý jsou hezoučké a hodné a že je všecky srdečně zve na Silvestra do Brú.

Děti nad tím pozváním tak užasly, že zůstaly stát a dívaly se za ním, dokud jim nezmizel v soumraku. Nezvonil mu na cestu žádný zvon, ale v lukách pípaly kolihy a voněl jetel, v ohradách bučeli mladí býčci, ve vzduchu bylo cítit chaluhy a v bažinách klímaly blatouchy. Samuelův den končil, uložil se na dno dětských duší a tam je dosud.

Samuel nestál úplně jistě na nohou, trošičku se potácel a pod prvním kopcem byl nucen zastavit. Zamával na něj pláštěm a kazajkou a vyzval ho, aby se netvářil tak zarputile. I kdyby se snad pokoušel zabránit počestnému poutníkovi v cestě, Samuel se mu dostane na kobylku. A zatímco s ním rozprávěl, bafal z doutníku a vypouštěl do vzduchu obláčky modrého kouře. Pak si přehodil kabát přes ramena a kopec zdolal. Pokaždé když před ním vyvstal další, bylo to do daleka neklamně vidět: přibylo obláčků, zvětšily se a vznášely se k nebi jako menší mrak. A i když mu za nějaký čas doutník vyhasl, přehazoval si oharek z jednoho koutku úst do druhého, a protože ho už omrzelo bavit se s kopci, setřásl ze sebe přítomnost, přivolal minulost a začal rozprávět s houfem lidí, co šli za ním.

„Jen pojďte, dobří lidé, vydejme se po téhle staré cestě, kterou kráčeli naši předci. Procházka dělá dobře zdraví. Nohy, které nechodí, zakrní. Lidi, co pořád jenom vysedávají, přijdou o nohy úplně a narostou jim zadky. Kdo nechodí, z toho nebude nikdy člověk, ale bídná vycmrdlá a chudokrevná nicka, kterou odfoukne první závan větru."

A Samuel se úplně zapomene a ani si nevšimne, že vesnice už zmizela a hory se přiblížily. Neslyší, jak se vzduchem nesou žalostné tóny sluky a jak koliha varovně volá nad močály. Neuvědomí si, že se v bezvětří nepohne ani stéblo a že údolí a zálivy mizí pod bílou přikrývkou, která pomalu ale jistě houstne a mění se v jednu velikou sněhovou krajinu s horami a dolinami, v obrovský širý oceán, z něhož se pomalu, pomaloučku zvedá vlna, nepozorovaně, ale přesto stále výš a výš, až zalije skalnaté stěny a úbočí. Než se Samuel naděje, převalí se vlna i přes něho, a průvod lidí, v jehož čele do teďka kráčel, zmizí v příboji a plave nyní někde mezi horami jako hejno sleďů. A na dně té hloubky se změní letní šero v temnou noc a ptáci, kteří plachtí hlubinou jako rybí potěr či malilinké tresky, stále vysílají varovné signály přílivem mlhy, ale jejich volání je teď duté a bezbarvé, jako by bylo zaobalené do velkých kapek vody.

Brr, jak se najednou setmělo, pomyslí si Samuel, opuštěný na dně hlubiny. Ale třebaže je tma, stříbrné knoflíky na červené vestě svítí a růžový nos rozráží mlžný proud a ten mu plyne kolem

tváří. Tma kolem té staré červené horské ryby houstne a houstne a nad ní plynou vlny dál a dál.
Tak, a teď je třeba přidat do kroku a neztratit z očí stezku. Hory přece zná, mockrát tu už šel za nečasu a tmy, a Samuel je vzdor všemu v dobré náladě. Zahodí zbytek doutníku a ten odpluje s mlžným proudem. A když už tu teď zůstal tak sám a domů je daleko, začne si v paměti probírat dnešní den, vybavovat si vznešené domy, a všichni ti lepší lidé mu dělají společníky, zatímco nuzáci zůstanou vzadu a motají se tam někde jako chomáče mořské trávy a skořápky ježků.
Najednou se však Samuel zastaví. Drobounké kapičky mlhy pokrývají sukno kabátu jako stříbřitá blanka. Kde je pěšina? Nu, asi z ní sešel a dostal se kousek pod ni. Nejlepší bude k ní zase vystoupit. Vydá se tedy mlhou do svahu, ale náhle si uvědomí, že nesešel z pěšiny dolů, nýbrž nahoru. To jsem vrták, že jsem na to nepřišel hned. Sestoupí tedy zase hodný kus dolů. Pěšina nikde. Snad je ještě kousek níž, no ovšem, tamhle je kámen, mechem porostlý velký kámen, co je z ní vždycky vidět. Jenže pěšina, která má v těchhle místech vést napříč svahem, tu není, jako by ji spláchla voda.
Co se dá dělat, zkusíme to jinak. Tamhle v mlze musí být vrcholek Křížové hory, nalevo máme Domácí horu a necelý kilometr na východ je průsmyk. Tady se nikdo nemůže zmýlit. Krajina mezi Křížovou a Domácí horou je jako rybářská síť. Když se člověk dá rovnou na východ, skončí v síti, ať chce nebo nechce. A Samuel zase přivolá všechny své dobré přátele a přikáže jim, aby se mu drželi v patách.
Za dvě hodinky budeme doma, řekne si v duchu a podívá se na ciferník. Za půl hodiny se před ním vynoří z mlhy špičatá skála a zase zmizí kdesi v letní noci. Co to je za divné skalisko, pomyslí si Samuel a posadí se, aby si odpočinul. Za chvilku se přece musí ta mlha rozplynout, nejlepší bude počkat. Tady se pěkně sedí.
Za půl hodiny byla mlha pořád stejná a začalo mrholit. Samuel se tedy zvedl. Zatracená smůla, stočil se moc na jih a obešel Křížovou horu. Tohle jsou přece Modřiny na pastvinách jižně od Geilu. Že se mu mohlo na stará kolena něco takového stát, pomyslil si Samuel a poslal všechny přátele pryč, aby mohl být sám. Ještě dobře, že ho nikdo nevidí, jak tu nejapně bloumá, taková ostuda! Obrátil se na sever a dal se směrem k Domácí hoře, vylezl do několika podivně strmých svahů, ale jak už to za tmy bývá, všechno je jinačí, balvany větší a svahy strmější. A hromádky kamení, které dříve stávaly jako věrní přátelé na vrcholku každého úbočí a ukazovaly lidem cestu, ty nová doba také zbořila jako tolik jiných věcí. Všechno dobré a užitečné je nenávratně pryč. Určitě ta zatracená moderní doba přestěhovala i hory, že nestojí na svém místě. Domácí hora měla teď být přímo před ním, a nebyla. Prostě zmizela v tom rámusu z rádia a v elektřině, vzala za své v paprscích, které otravovaly všechno živé i neživé. Kde by ksakru jinde byla, myslí si starý muž, který už vyšplhal na tak vysokou horu, že se snad na tomto světě ani výš vyšplhat nedá. Oklepe si déšť z kabátu a zapne si červenou vestu. Není mu zrovna nejlíp, přihnul si dneska pořádně kořaličky a vykouřil pěknou řádku doutníků, a teď ho všecko táhne k zemi.
Ale starému zastánci dánské jednoty udělalo jenom dobře přistát zase na zemi, cítit pod nohama pevnou půdu a nemuset si lámat hlavu pochybami, kterým směrem teče voda. Když půjde po proudu, dostane se buď do údolí, nebo k moři. Samuel znal kopce mezi Geilem a Brú jako své boty a ještě nikdy tam nezabloudil. To by spíš zabloudil ve vlastním domě. Šel nyní tedy tím směrem, co tekla voda, a dostal se k moři. Byl na cestě už pět hodin, a před dvěma hodinami měl být doma. Nohy měl úplně promočené, ale počasí bylo dobré. Už nepršelo a slyšel, jak vlny šplouchají a narážejí o břeh. Avšak neviděl je.
Bylo už ráno. Denní světlo zalévalo hlubinu pod skalami a mlha v něm zbělela. Začali létat ptáci.

Někde v blízkosti tu sídlila kolonie bouřných racků, bylo slyšet kolihy a alkouny, od moře se ozýval křik rybáků a kvákání kajek. Ale ať Samuel namáhal oči seč mohl, nezahlédl ani ptáčka. Splývali s mlhou. Jaký div, že na něco v letu nenarazí. Ale třeba tam, kde létají, svítí slunce. Samuel stál na skalách nad mořem a přál si, aby měl křídla. Byl unavený, měl hlad a ani sousto v kapse. Teď se musí dát vlevo, protože tohle údolí je Kvíandal v geilském katastru, takže domů má ještě daleko. Ani neměl už chuť podívat se na hodinky, upnul si kabát a dlouhými, pomalými kroky vyrazil. Když ušel kousek, začal se skalnatý svah od pobřeží zvedat a spadal teď k moři

příkřeji. Vřeštění racků bylo slyšet úplně blízko a před Samuelem najednou vyrostla z čista jasna vysoká skalní stěna a uzavřela mu cestu. Obejít horem se nedala a pustit se rovnou po ní nepřicházelo pro starou unavenou horskou rybu v úvahu, a tak Samuel slezl opět do bílých hlubin pod sebou. Protože hlady už nemohl dál, sešel až k moři, aby se porozhlédl po nějakých škeblích a chaluhách. Byla to výborná potrava, osvěžila a posílila, ale pro ty moderní rozmazlence není ovšem dost dobrá. Člověk teď už prostě neví, co je mu prospěšné. Samuel se dosyta najedl a vydal se znovu po pobřeží, tentokrát vpravo. Nešel dlouho, když mu zatarasila cestu další

skála. Takže se nenalézal v Kvíandalu, jak si myslel, nýbrž v Kálvadalu. Aby to čert vzal, už je to tak. Teď aby zase šlapal nahoru a ještě k tomu ho začalo bolet břicho.
Musel snad při chůzi usnout. Najednou před ním stál šedivý býk a valil na něj oči. Nikdy neslyšel, že by byl v Kálvadalu nějaký šedivý býk, a tím méně že by se moderní doba taky zmohla na zkazky o šedivých bycích. Jenže na moderní dobu se nedá spolehnout v ničem, a Samuel se zastavil. Chtěl se zrovna otočit a radši zmizet v mlze, když se zvíře dalo do pohybu a vida, teď to byla jen chundelatá ovce, která se sem zřejmě zatoulala a unikla stříhačům. Odfrkla si, zabořila kopýtka do rozměklé hlíny a zmizela. Samuel zůstal stát: má si dát takovou ostudu líbit? Chvíli se rozmýšlel a pak vykročil dlouhými kroky za ovcí. Tentokrát mu však nevyzváněl vstříc žádný zvon a žádné dánské písně mu nevrhaly nábožný jas na cestu. Naopak, najednou se mu postavil do cesty kámen, jako by vyskočil ze země, podrazil mu nohy a mrštil jím po hlavě do ostrého štěrku. Když se zase postavil na nohy, měl odřenou tvář a z prstů mu tekla krev. Ovce zmizela, zato kámen stál na místě dál.
Samuel si kámen pozorně prohlédl a beze slova — už nepromluvil celé hodiny — se do něho opřel a snažil se ho vyvrátit ze země. Kámen se pohnul, o kousek se posunul a pak se vyloupl z jamky, ještě zaváhal a začal se s praskotem a duněním valit s kopce. Samuela však rozbolelo břicho tak, že si musel na chvíli sednout.
Pak pomaloučku sešel zase k pobřeží a cestou si v potůčku umyl krev z rukou a obličeje. Pokoušel se najít nějaký přístřešek pro ovce nebo salaš, aby tam mohl ulehnout, ale nic takového nenašel, přestože obojí tu mělo v Kálvadalu při pobřeží být. Našel jen kousek suché země mezi kameny. Bolavými prsty natrhal starou trávu a nacpal si ji do punčoch, do kalhot, a pod kazajku, jako to kdysi lidé dělávali, když v sobě potřebovali udržet teplo. Pak odříkal v jazyce božím modlitbu, uložil se k spánku a zavřel oči v pevné víře, že až se probudí, mlha se rozplyne a slunce bude svítit na celý svět.
Nespal dlouho. Suchá tráva ho nezahřála, probudila ho zima a bolesti v břiše. Nic naplat, byl nucen poodejít stranou a spustit kalhoty. Bylo kolem poledne a mlha pořád stejná, musel však jít dál, s těžkýma nohama, bolavým břichem a hladový, protože teď už se někdejší pochoutky moře jíst neodvážil. Zatímco takhle uvažoval, zaslechl motorový člun. Plul podél pobřeží, motor rytmicky bouchal a muži na palubě mezi sebou mluvili, křičeli na sebe, aby přehlušili motor. Když Samuel uslyšel tak blízko hlasy bližních, zastavil se a sklepal si vodu z pláště a z kalhot. Věru lahodný zvuk, takové klepání motoru, ale ještě lahodněji mu zněly lidské hlasy. Napřímil se. Jaktěživ nikoho o nic neprosil, nikdy nepožádal o pomoc nebo o podporu. To jen moderní doba, nová generace pořád vyžaduje pomoc a podporu, jako by nedokázala žít bez všemožných příspěvků a pojištění a bůhvíjakých zbytečných výmyslů. Ne, nebude na nikoho volat. Bylo by sice příjemnější svézt se z Kálvadalu na lodi než jít pěšky, ale tak už to na světě chodí, a při tom zůstane. A motorový člun odjel a Samuel pokračoval v cestě ještě o něco slabší než dřív. Šlo to ztěžka. Bylo mu hůř, než se domníval, třásl se zimou a zároveň se potil horkem a píchalo ho na prsou, jako když před několika lety dostal zápal plic. Nesmí ztrácet čas a musí si pospíšit, aby se honem dostal pod střechu.
Když byl mladý, chodil do Kálvadalu často hledat ovce a jednou tu byl s ostatní mládeží na výletě. To bylo ještě v dobách, kdy ženské byly hezké a hbité. Takže Samuel se v Kálvadalu vyznal a věděl, že z něho musí být venku za tři čtvrti hodinky. Jenže ať teď šel jak chtěl, údolí nebralo konce. Držel se podle řeky, ale řeka se pořád zužovala, až z ní byl potůček a nakonec pramen. Šel ještě několik hodin, pak si sedl a v mžiku usnul.
Styď se! Styď se! zakřičel někdo tak hlasitě, že se Samuel probudil. Připadalo mu, že se dusí,

když zavře ústa. Zalapal po vzduchu a cítil, že je uvnitř jako rozpálená kamna a na povrchu jako led. Styď se! Styď se! zakřičel ten tvor těsně vedle něho, ale Samuel nemohl rozeznat, kdo to je. Jedno bylo však jisté: lidi z Geilu i Brú už ho vyšli hledat. Všichni ti ubožáci, které včera neuznal za dost dobré, aby je poctil návštěvou, chodí teď po horách a hledají ho. Všechna ta chamraď, co za ním koukala, když kráčel vesnicí jako vznešený král. No ovšem, kdo jiný než oni po něm teď mohl pokřikovat ta posměšná slova. Ale tu radost jim neudělá, aby ho našli tak zuboženého daleko od lidských obydlí. Vyzraje na ně, schová se a dostane se domů bez jejich pomoci. A Samuel začal zase sbírat síly, pokoušel se postavit na své dlouhé, promočené a zašpiněné nohy, když vtom mu padl pohled na černého ptáka, který se kousek od něho odlepil od země.
Havran! Pták smrti, který křičel na starého muže styď se! Co pohledával ten černý pták u vyčerpaného člověka v mlze? Samuel věděl o havranech jen to nejhorší. Slétali se na mrtvé ovce a jehňata, ale znal i případy, že havran zaútočil na dospělou ovci. Jednou, když na podzim sháněli ovce z hor, uteklo jim pěkné bílé jehně. Samuel se za ním vydal se svým psem, brzy je dostihl a nechal je svázané na místě s tím, že je vezmou, až se budou večer vracet. Když přihnali ovce domů, rozvázali jehně a pustili je do ohrady. Ale jehně nemohlo chodit a bylo úplně zesláblé, a nikdo nevěděl proč. Když potom poráželi skopečky, všimli si, že jehně má malou dírku nad slabinami, a nebylo v něm ani trochu morku. Nějaký havran ho neuvěřitelně mazaně vyjedl, když jehně leželo svázané. Bylo zřejmé, že havrani vědí o vnitřku ovcí úplně všecko, bůhví kde ty rozumy vzali. A co asi vědí o vnitřku lidí? Kam by asi zatnuli zobák, aby se dostali dovnitř? Nebylo by tak snadné proklovat se soukenným kabátcem, červenou vestou a faerskými kalhotami. A odkdy tihle ptáci křičí styď se místo krá krá? Samuel slyšel křik pořád. Určitě je jich tam víc než jenom ten jeden, kterého předtím viděl.
Když se stařec postavil na nohy, bylo mu jasné, že na něj dolehla zlá nemoc. Dlouho nepohnutě stál a zíral kolem sebe, a pomalu pochopil, že stanul ve velikém, bezbarvém prostoru, tak velikánském, že se z něho domů už nedostane. Pokoušel se celou dobu uniknout něčemu, co mu bylo souzeno a z čeho nebylo úniku. Už se nemusí dál štvát. Ale jestliže je opravdu u cíle, pak chce mít klid, aby mohl odejít v pokoji a se ctí a aby ho nerušila ani ta vyšeptalá chátra, která teď běhá po horách a hledá ho, ani ptáci, co křičí styď se. Chce odejít jako jeho maminka. Ta když cítila, že se blíží smrt, přivítala ji a začala mluvit cizí, velebnou řečí, protože věděla, že odejde do lepších a svátečnějších krajů, kde nikdo nebude rozumět její bídné, chudičké mateřštině.
Konečně našel suchou jeskyňku a zalezl do ní. Natáhl své dlouhé tělo a pokojně se uložil. Vedle něho tekl malý potůček a Samuel se z něho napil a ochladil si čelo. Hučelo mu v uších a všechny ostatní zvuky proto zanikly, a čas plynul do toho velkého, bezbarvého prostoru. Pouze potůček si šeptal po jeho boku v cizí řeči jako on: Mám-li přece vejít v hadí zemi a spatřit sinavé stíny smrti.
Ale havraní párek ho našel, a třebaže byl Samuel parádně ustrojen, nebyli oni o nic horší — v černém úboru s šedozeleným leskem. Styď se, řekl havran a posadil se vedle muže, aby si mohl prohlédnout jeho oči. A jen klovl, hned uskočil. Ale mužovy ruce se ani nepohnuly, jenom oči mu trochu zamžikaly. Havran k němu tedy znovu přihopsal a zlehka ho zatahal za bílé obočí a řasy. A havranice se zatím usadila na červené vestě a prohlížela si stříbrné knoflíky a zlaté vyšívání. Chytila do zobáku stříbrný řetízek, vytáhla z kapsy hodinky a podívala se na ně. Ale hodinky stály.

JENS PAULI HEINESEN

VESLUJ, SYNKU, VESLUJ

Seděli v člunu, pracoval za ně motor a oni se dívali na pevninu a na domky, které se zmenšovaly a jeden po druhém mizely z dohledu. Když zahlédli nad hladinou tuleně nebo když kolem nich proplula alka, otec zalitoval, že s sebou nemá pušku. Ukazoval na papuchalky, plácající křídly na vodě, a na hejna alkounů, kteří vypadali jako černé puntíky nad obzorem, a dělal, jako že drží ručnici, zamířil a střelil. Nikdy na tom nebyl tak, aby si mohl dovolit koupit si pušku. Když kolem nich brázdil hladinu trawler, zasvítily mu oči. „Slyšíš, jak v něm pracuje šroub?" ptával se syna. „To je panečku jiná než ta naše *Gloria mundi*." Nikdy to nedotáhl tak daleko, aby jezdil na trawleru. Ale pobrukoval si a prozpěvoval, protože moře bylo veliké a ostrovy tak zelené.
Za takového dne to byla radost být s otcem pohromadě. Ale jinak to radost vždycky nebyla. Pracoval jako strojník na rybářské škutě, dělal to už patnáct let, a když byl příliš dlouho doma

a nedostal se kvůli počasí na moře ani se svým stařičkým motorovým člunem, dal se do pití, a to s ním pak bylo těžké pořízení. Byl vzteklý a umíněný a museli ho svázat.
Když se vzdálili několik mil od pevniny, vypnul otec motor. Oba spustili do vody vlasce a pak jimi pomalu pohybovali nahoru a dolů. Mezi nimi a pevninou lovily jiné čluny a seděly na hladině jako ptáci. Bylo bezvětří a hladké moře, voda se zvolna a dlouze vlnila pouze pod hladinou, takže čluny jim mizely z očí a zase se vynořovaly, a všude kolem se převalovali delfíni. Ryby tady nebraly. Popojeli člunem několikrát sem tam, pak se přestěhovali na jiné loviště a během plavby snědli svačinu. Vyhodili opět udice a hodnou chvíli jimi pohybovali. Otec se podíval na motor, znovu popotáhl vlascem a ubalil si cigaretu. Věčně mu visela cigareta mezi rty, a prsty na pravé ruce měl žluté. Jenom když byl opilý, míval toho vždycky tolik na srdci, co musel říct, že zapomínal kouřit. A obličej a ruce měl začernalé po všech těch letech, strávených v podpalubí staré škuty, která přes svých osmdesát let stále ještě kodrcala mezi Islandem a Faerskými ostrovy a jmenovala se Gloria mundi, Sláva světa.
Otec vytáhl šroub a nechal jít motor naprázdno, pak spustil zase vlasec a syn ze svého místa pozoroval motor. Uviděl, jak z něho vyšlehlo několik malých světlých plamínků, byly průhledné a namodralé jako vzduch, ale najednou se člun zachvěl, ozvalo se bouchnutí a motor stál v jasném plameni.
„Přeřízni udice," vykřikl otec a položil na motorový prostor černý kabát. Dírkou v kabátu se vznesl bílý kouř a motor se zastavil.
„Chop se vesel, synku. Sedni si na přední lavičku a vesluj k člunům," křičel otec a lil vědrem vodu na kabát. Ale osmiveslice byla stará a prosáklá olejem a benzínem jako její majitel. Ze dna člunu po obou stranách motoru začaly šlehat malé plamínky, tenké sloupce kouře stoupaly ze žlábků mezi prkny podlážky a kroutily se jako dým ze vzdálených ohňů. Na kabátu se udělala díra a prorážel jí černý kouř a pára.
„Vesluj, chlapče můj," řekl otec. „Ze člunů nás už viděli a přijedou nám na pomoc." Měl takový vlídný a milý hlas, byl zahalen kouřem a chvílemi se v něm objevila jeho tvář, kašlal a nabíral vědrem vodu. Plechovka s benzínem dopadla na moře a potopila se, ale hned zase vyplavala a poskakovala na hladině jako tulení mládě, až zmizela v kouři za člunem. Otec proběhl kouřem před motor, crčela z něho voda a lil ji vědrem také na syna, až na něm nezůstala nitka suchá. Pak začal polévat benzínovou nádrž, ale najednou proběhl ohněm zase na záď, a syn, jenž viděl, jak se k nim blíží ostatní čluny, se podivil, že tak někdo dovede procházet ohněm.
„Vesluj, synku, vesluj," bylo slyšet kouřem a syn vesloval, až z něho stékal pot, žár ho pálil do tváře a člun byl těžký. Byla to prastará loď, otec ji koupil před několika lety, a jmenovala se Elsa jako jeho maminka. Z kouře se vysunul pytel a několik kusů oděvu, které zakryly benzínovou nádrž a nato byly polity vodou.
„Dobře ti to jde, synku, jenom vesluj dál, " ozvalo se z ohně. Hlas byl slabší, ale laskavý a vlídný. Oheň se už rozšířil až k prostřední lavičce a zakousl se do jejího zadního okraje, který celý zčernal. V člunu to praskalo a naříkalo a otec bojoval o život na zádi. Měl doma plno dětí a nikdo se nevyznal v tom divném chlapíkovi, který se, když přijel domů, opíjel a který dokázal rok za rokem žít v podpalubí Slávy světa, kde bylo tak těsno, že se tam nemohl ani otočit, aniž na něco nenarazil, kde byl takový rámus, že nebylo slyšet vlastního slova, a všude tolik špíny, oleje, benzínu, rzi a zatuchlé vody, že mu za ta léta zčernala pokožka na obličeji a nemohl čerň smýt.
První člun, který k nim dorazil, byl z jiné osady, ale Gullakur muže znal. Přirazili přídí k přídi a chlapec přeskočil na jejich palubu. Když se ho ptali, kde je otec, a on ukázal do kouře, začali

volat a povykovat jeden přes druhého. Někteří od plic kleli a křičeli, že se musí mít zatraceně na pozoru, aby jim nezačal hořet také jejich člun. Nalili si vodu na příď a vpluli do oblaků kouře, vytáhli z něho něco černého a opatrně to položili do člunu. Pak plnou parou couvli a namířili kurs k pevnině. Gullakur seděl za skříňkou s motorem a díval se, jak se osmiveslice pohupuje na hladině a valí se z ní kouř. Dojely k ní dva čluny a několikrát ji obepluly. Potom u ní jeden zůstal a druhý se pustil za nimi k pobřeží. Za chvíli kouř najednou zmizel.
Muži zraněného pečlivě uložili a přikryli ho kusy oděvu. Nikdo nepromluvil ani slovo, a když Gullakur vstal a chtěl projít kupředu, aby zjistil, kde je otec, postavil se jeden z mužů před něj a zabránil mu v tom. Pluli hodnou chvíli, když se k němu tentýž muž sklonil a chtěl mu něco říct, ale byl tak rozrušený, že stěží vypravil slova přes rty. „Tvůj otec žije, ptal se, kde jsi, a my mu řekli, že sedíš živý a zdravý v člunu."
Gullakur se podíval na ruce a uviděl, že má na dlaních puchýře. Ucítil také, že je mu zima a je

mokrý a že ho pálí ruce, ale otce neslyšel. Tomu byl rád, protože jestli někdo, kdo bojoval s ohněm a kouřem, mlčí a nenaříká, nemůže být na tom tak zle.
Za několik měsíců se otec navrátil domů z nemocnice. Oblékli se na jeho počest do svátečního. Gullakur a někteří jeho bratři věděli, jak otec vypadá, protože ho jednou jeli navštívit, a teď byli zvědaví, jak s nimi bude jíst první společný oběd. Matka ho krmila, protože mu na rukou chyběly prsty. Neměl také vlasy, rovněž obočí a řasy mu zmizely a na očích nosil brýle proti slunci jako nějaký pán. Když se najedl, strčila mu matka do úst cigaretu a zapálila mu ji.
„Doktoři jsou teď ohromně šikovní," řekl otec. „Umí udělat mechanické ruce a ty jsou nejmíň tak dobré jako obyčejné, s prsty a se vším všudy. Brr, už se mi zprotivily ty zatracené cizí cigarety, to je pohoda moct si zase zakouřit pořádné ubalené."

Vybrala a přeložila Helena Kadečková

Volně doprovázeno ukázkami kreseb Williama Heinesena (str. 173: Sídlo mravnosti; 179: Ženy z Thorshavnu — 1976; 187: Divoženka — 1970; Trollí žena — 1972; 193: Sjezd trollů; 196: Dekorativní figura — 1979; 199: Faerské typy — 1972; 203, 206, 208: ukázky ilustrací ke knize Hedina Brú: Chudákova čest — 1977; 209: Táta)